

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za klasičnu filologiju

DIPLOMSKI RAD

**TRI PRIGODNICE IVANA STOJANOVIĆA IZ 19. ST.
U RUKOPISIMA 356/II, 555, 824 ZNANSTVENE
KNJIŽNICE U DUBROVNIKU**

Student: Martina Kolarec

Mentor: prof. dr. Darko Novaković

Zagreb, veljača 2011.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. ŽIVOT I KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO IVANA STOJANOVIĆA	4
2.1. ŽIVOTNI PUT	4
2.2. KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO	5
3. OPIS RUKOPISA 356/II, 555, 824 ZNANSTVENE KNJIŽNICE U DUBROVNIKU ..	9
3.1. RKP. 356/II ZKD	9
3.2. RKP. 555 ZKD	10
3.3. RKP. 824 ZKD	10
4. INTERPRETACIJA PJESAMA	11
4.1. PJESMA VODOPIĆU.....	11
4.2. PJESMA MARČELIĆU.....	15
4.3. PJESMA UCCELLINIJU.....	19
5. ZAKLJUČAK.....	25
6. NAPOMENA UZ TRANSKRIPCIJU PJESAMA.....	26
PRILOG: STOJANOVIĆEVE PRIGODNICE VODOPIĆU, MARČELIĆU I UCCELLINIJU.....	27
7. POPIS LITERATURE.....	42

1. UVOD

Tema ovoga rada je interpretacija triju prigodnih pjesama Ivana Stojanovića iz 19. st. u rukopisima 356/II, 555 i 824 Znanstvene knjižnice u Dubrovniku, a njihov prijepis donosi se u prilogu. Latinska poezija 19. st. u Dubrovniku bila je uglavnom prigodna, a autorima su poticaj za pjesmu bile neposredna stvarnost i društvena zbivanja. "Nakon pada Dubrovačke Republike 1806. u sljedećem desetljeću smijenile su se francuska i austrijska vlast; usred toga pojedinačnim se ili u zbirke sabranim pjesmama obilježavaju za sredinu važni događaji kao što su dolasci vladarskih namjesnika i posjeti careva, imendani i rođendani, vjenčanja i sprovodi, rođenja i smrti, bolesti i ozdravljenja, pobjede i porazi u ratu, mlade mise i korizmene propovijedi, imenovanja redovničkih provincijala i ustoličenja biskupa, porinuća brodova i pomrčine sunca, objavljivanja knjiga i nabava novih tiskarskih slova."¹ Ove tri Stojanovićeve pjesme također pripadaju prigodnom pjesništvu te se bave konvencionalnim temama za tu vrstu poezije, a to su u ovom slučaju imenovanja biskupa i obilježavanje obljetnice svećeništva. Njihova interpretacija govori ponešto o autorovom životu, osobnosti, književnom stvaralaštvu, životu adresata, društveno-povijesnim okolnostima vremena u kojem je autor živio te o njegovom odnosu prema prošlim i sadašnjim vremenima.

¹ I. Bratičević, *Latinsko prigodno pjesništvo u Dubrovniku u 19. st.*, Latina et Graeca, 8, 2005., str. 15-16.

2. ŽIVOT I KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO IVANA STOJANOVIĆA

2.1. ŽIVOTNI PUT

Ivan Stojanović rodio se 17. prosinca 1829. u Dubrovniku.² Bio je rodom iz pučanske obitelji. Još kao dijete odlučio je da će se zaređiti. Završivši gimnaziju u rodnome gradu, otišao je u Zadar na bogosloviju. Slobodne sate i dane provodio je u čitanju latinskih, grčkih i talijanskih klasika, a prve knjige koje je čitao bile su Goldonijeve komedije i životi svetaca. Po završetku bogoslovnih nauka, zbog nedostatka svećenika, zaređen je godinu dana prije vremena određena crkvenim kanonima (1852.) i poslan na Korčulu. Ondje je proveo godinu dana, a zatim je premješten na Omblu (Rijeku dubrovačku), gdje je prve četiri godine proveo u Mokošici, zatim dvadeset i dvije godine u Rožatu.

Njegovo djetinjstvo pada u doba kada su Dubrovčanima još bile svježije rane zbog propasti Republike, te su još bili na životu ljudi koji su bili svjedoci posljednjih dana dubrovačke države i koji su čeznuli za republikom i starim vremenima. Utisci iz djetinjstva bit će presudni za Stojanovićev život i književni rad. Politički poredak svoga vremena nikada nije napadao, ali je neprekidnim spominjanjem prošle slave i moći rodnog grada žigosao austrijski sistem. Haler o njemu piše: "Utonuo sav u aristokratsku prošlost, Stojanović duboko prezire komešanje i borbe novih vremena."³ I u samoj crkvi, na propovjedaonici, prevladavala je misao o domovini, i sjećajući se Tacitovih riječi, govorio je: "Ne možemo zaboraviti što je s nama bilo, pa sve i da nam je naređeno da šutimo."⁴

Treba spomenuti i to da je Stojanović, u tadašnjem razdoblju nacionalne ideologije, pripadao srbokatoličkoj struji. Ta nacionalna ideologija koju su oblikovali Dubrovčani, katolici, nacionalno se identificirajući kao Srbi, imala je za cilj dokazati jezično i povijesno srpstvo Dubrovnika.⁵

Dum Ivan je bio omiljen među građanima i na glasu zbog svojih dobročinstava i darežljivosti: "Seljani Njegovi pričaju prava čuda o Njegovu dobročinstvu i darežljivosti, što može posvjedočiti i svak u našem gradu, gdje je boravio od g. 1883., kad je bio

² Osnovni podaci o Stojanovićevu životu preuzeti su iz predgovora knjizi I. Stojanović, *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900., predgovor je potpisan: Srpska dubrovačka akademska omladina; J. Bersa, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik, 2002.; A. Haler, *Novija dubrovačka književnost*, Zagreb, 1944.

³ A. Haler, *nav. dj.*, str. 185.

⁴ J. Bersa, *nav. dj.*, str. 264.

⁵ Preuzeto iz: Stjepan Ćosić, *Nacija u stranačkim ideologijama: primjer Dubrovnika potkraj 19. stoljeća*, Dijalog povjesničara 3, Zagreb, 2001., str. 51-65.

imenovan kanonikom, pa sve do svoje smrti."⁶ Naime, 1883. njegov prijatelj, biskup Mato Vodopić, pozvao ga je u grad i unaprijedio za kanonika stolne crkve. Tako je dum Ivan nastavio svoj rad u Dubrovniku, gdje je 1900. i umro.⁷

2.2. KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO

Stojanović je još kao mlad župnik došao u dodir s dubrovačkom gospodom koja su veći dio godine boravila na Ombli. Tako se često družio s učenim ljudima i književnicima onoga doba koji su ostavili tragove na njegovom duševnom životu i životnim nazorima – aristokratsko-klasično stajalište u shvaćanju ne samo književnosti nego i društveno-povijesnih odnosa, isprepletено ironijom i satikom.⁸ Za Stojanovića je glavni uzrok veličine dubrovačke prošlosti u aristokratskoj vladi i u klasičnoj naobrazbi. Smatra da je klasicizam aristokracija književnosti, jer iznosi istinu, moral i ljepotu u jednom jedinom pojmu: kad je opis istinit, moralan (dobar) i lijep, zove se "klasičan". Stojanović kaže da "svaki dobar pjesnik, treba biti skladan po dubrovačku tj. treba skladati istinitost i moralni karakter s ljepotom izraza"⁹. Bio je pristaša Platonove filozofije, a otuda i njegov klasicizam kao splet lijepoga, dobrog i istinitoga. Taj platonsko-klasicistički ideal sklada triju metafizičkih načela ostvaruje se za Stojanovića u dubrovačkoj "skladnosti", kao posljedica grčko-rimskog podrijetla Dubrovnika (za Stojanovića grčki i latinski su jezici "koji do vrhunca prikazuju savršenost, da se ljepota izrazi"¹⁰) i njegove vlade aristokrata koji u sebi sjedinjuju umnost i uglađenost ponašanja. Prema Stojanovićevu shvaćanju, s propašću klasicizma i platonističke filozofije, Europom je zavladao materijalizam, koji on poistovjećuje s romantizmom, a s njim svako zlo, u prvom redu bezboštvo.

Na razvoj njegovog mladog uma mnogo su djelovali: barun Vlaho Getaldić koji je preveo Gundulićeva *Osmana* na latinski jezik i koji je dum Ivanu tumačio ljepote Vergilijeva epa; Luko Didak Sorkočević, vrsni latinski epigramatičar, koji je Stojanoviću

⁶ I. Stojanović, *nav. dj.*, str. 9.

⁷ Bersa donosi i njegov fizički opis prema kojem je bio "visok, koščat, s velikom, prerano ostarjelom glavom, četvrtastog suncem isparenog lica, dubokih izrazitih očiju, koračao je velikim odsječnim koracima, zabacujući visoko glavu pokrivenu nekim naročitim izlizanim polucilindrom, koji bi zaturio na potiljak."

⁸ O Stojanovićevom književnom razvoju, djelima i stilu izvor je njegova *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900.; zatim J. Bersa, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik, 2002.; A. Haler, pogl. *Ivan Stojanović u Novija dubrovačka književnost*, Zagreb, 1944.; N. Ivanišin, pogl. *Ivan Stojanović u Dubrovačke književne studije*, Dubrovnik, 1966.

⁹ I. Stojanović, *nav. dj.*, str. 143.

¹⁰ A. Haler, *nav. dj.*, str. 187.

veličao odlike hrvatskog jezika koje je i sam slavio u latinskim odama; Niko Veliki Pucić koji je s njim raspravljao o književnim, filozofskim i teološkim pitanjima te ga je mladi svećenik smatrao svojim najboljim učiteljem; zatim markiz Jozo Bunić koji je u njemu razvijao humorističku žicu; franjevac Pacifik Radeljević, pjesnik, prepisivač i prevoditelj grčkih i rimskih klasika, koji je dum Ivanu svako jutro slao po jedan latinski ili hrvatski epigram i u njemu pobudio ljubav i interes za narodni jezik. Za vrijeme svećeništva uz Omblu skupljao je i bilježio riječi, izraze i poslovice, koje je čuo kad je obilazio Omblu i susjednu hercegovačku granicu. Čitav pregršt toga što je Stojanović zabilježio odnijeli su u Zagreb sa sobom Kurelac, Broz i Šrepel.¹¹

Stojanović je bio vrlo načitan i svestrano obrazovan čovjek. Osim materinskog jezika, poznao je latinski, grčki, staroslavenski, hebrejski, talijanski, njemački i francuski. Citirao je u izvorniku grčke i rimske pjesnike, filozofe i povjesničare, temeljito je poznao talijansku književnost, a bio je i upoznat s mišljenjima novih filozofa, osobito njemačkih, i s najnovijom europskom književnošću. U književnost je ušao najprije prijevodima, u kojima je često bio dosta slobodan. Preveo je: polovinu knjiga *Ispovijesti* sv. Augustina u dubrovačkom narječju (netiskano); Aristofanovu komediju *Oblaci*; nekoliko komada iz *De Amicisa*; Lessingove basne; Schillerov fragment *Zlohotnik ljudi* (*Menschenfeind*); Voltaireov *Micromegas* i *Đovo*; *Konverzaciju kod grofice Albani* (koju je u prijevodu nazvao *Šta je slava vojnička?*) Paul-Louisa Couriera; *Nosonje* Ghislanzonija; *Repat čovjek* nepoznatog pisca; latinske izreke Publilija Sirijca i Petronija (netiskano); Engelovu *Povijest Dubrovačke Republike*, koju je dopunio i nastavio do najnovijih vremena.

Rado je čitao filozofska djela i stare pisce, no opet mu je svaka knjiga služila da utaži žeđ za znanjem. Bilježio je svaku lijepu misao, svaku mudru izreku i moralnu poslovicu. Ono što je važno jest da je sakupio silnu građu za povijest života i književnosti svog rodnog Dubrovnika. U tome su mu pomogle onda još žive uspomene prošlosti i pričanja posljednjih svjedoka dubrovačke slobode. Tako je nastalo i jedno od njegovih najvažnijih djela, *Dubrovačka književnost*, nepresušno vrelo svakojakih podataka iz dubrovačkog kulturnog i književnog života.

U zabavniku "Dubrovnik", koji je i sam neko vrijeme uređivao, izdao je novele *Luko Mali* i *Gospođa Mare*. U "Slovincu" je izdao svoje filozofske spise *Đore* i *Žagarac*.

¹¹ Prema predgovoru knjizi I. Stojanović, *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900.

Dore je filozofski spis (prvi dio tog djela je prijevod Diderotovog *Neveu de Rameau* (*Ramoov nećak*), a drugi dio je originalan) u kojem je na svoj način obranio "ćudorednost" Katoličke crkve. Spis je oblikovan kao razgovor između Đore i samog autora. Đore je izmišljena ličnost i čitava rasprava se zapravo odnosi na samog autora koji se bori sam sa sobom, razapet između šarenila svijeta i mogućnosti življenja života s jedne i svojih dužnosti katoličkog svećenika s druge strane. *Žagarac*, spis s filozofskim pretenzijama, je "ćaskanje uz čašicu"¹² o svemu i svačemu – narodnosti, jeziku, Crkvi, metafizici, klasicizmu, romantizmu, itd.

Sastavio je i komedije *Frlezija*, te *Romanticizam* i *Jastog*. *Frleziju* šalje dubrovačka općina u šibensku ludnicu jer ima običaj da zapjeva Vitorellijevu pjesmicu kad nije nečim zadovoljan u javnom životu. *Jastog* je politička satira u kojoj pisac gleda na prilike iz perspektive prošlog Dubrovnika i njegovih shvaćanja, te vidi neizbježnost političkih borbi koje je novo vrijeme donijelo sa sobom.

Napisao je i izdao nekoliko prigodnih pjesama i epigrafa na talijanskom, latinskom i narodnom jeziku. Godine 1893. izdao je prvi svezak *Anegdota i različitijeh mudrijeh izreka*. U rukopisu je ostavio mnoštvo anegdota i pričica, prevedenih i narodnih, kao i onih iz dubrovačke povijesti. U njima je nastojao na popularan način progovoriti o ćudorednim istinama.

O Stojanovićevu jeziku i stilu Bersa piše: "...njegovo pisanje je nešto osobito; ono vrstanje čudnih izraza, pokupljenih bez ikakva obzira na vrijednost i izvor; ona mješavina idiotizma i talijanizma, kojih ima dosta u dubrovačkom govoru, a sve to složeno kao u hitnji, bez reda, bez nacrtu, odaje nam čovjeka, kakav je i zbilja bio, velike ali nesređene naučenosti, vulkanične glave."¹³ Stojanović ne brine mnogo za točnost povijesnih podataka, a sudovi o pojedinim književnicima u njegovoj *Dubrovačkoj književnosti* veoma su nekritični.¹⁴ Haler za njegovo književno stvaralaštvo kaže: "...njegova djela ne smiju se gledati ni s pjesničkog, ni s filozofskog, ni s povijesnog stajališta, jer bi na taj način sud ispao nepravedan. Vrijednost Stojanovićevih stvari nalazi se u intimnom tonu razgovora u krugu istomišljenika, u lirizmu izljeva nad izgubljenom prošlošću, u ironiji i satiri nad sadašnjim, i otuda nepovezanost njegova razlaganja, otuda anegdota i dosjetka, što sve daje njegovim spisima draž memoara. A tu draž povećavaju često njegove čudačke opaske, koje

¹² N. Ivanišin, *nav. dj.*, str. 40.

¹³ J. Bersa, *nav. dj.*, str. 259.

¹⁴ A. Haler, *nav. dj.*, str. 196.

nikako ne bi spadale u strogu povijest, ali kod Stojanovića pristupaju potpuno njegovoj intimnoj intonaciji."¹⁵

U 18. i prvoj polovici 19. st. u europskim književnostima javlja se i razvija književnost na narodnim jezicima.¹⁶ I dok u Europi latinski prestaje biti dominantnim jezikom književnosti, a u 19. st. posve iščezava, pisanje i stvaranje na latinskom u hrvatskoj se književnosti, a osobito u Dubrovniku, održalo tijekom cijelog 19. st. Najvažniji predstavnici dubrovačke književnosti 19. st. i posljednji latinisti starog Dubrovnika su Bernard Zamanja, Marko Bruerević, Marko Faustin Galjuf, Antun Krša, Tomo Krša, Luko Stulli, Urban Appendini, Niko Andrović, Vlaho Getaldić, Baro Bettera, Luko Didak Sorkočević, Antun Kaznačić, Medo Pucić.

Latinska poezija 19. st. u Dubrovniku svodi se uglavnom na prigodničarstvo. U pozadini svake prigodnice je stvarna situacija, njen nastanak je potaknut obiljem društvenih zbivanja. Prigode u kojima su pjesme nastajale bile su dolasci velikih ličnosti, pobjede i porazi u ratu, imenovanja biskupa, rodendani, smrti, vjenčanja, proslava svećeničke obljetnice, porinuća brodova... Autori prigodnica izrazom, formom i metrikom oslanjali su se uglavnom na svoje antičke uzore, no na njihovo književno stvaranje utjecali su i autori kasnijih razdoblja rimske književnosti, kao i novovjekovni autori, među kojima i domaći prethodnici. Pjesnički oblici u kojima je pisana dubrovačka prigodna poezija na latinskom obuhvaćaju *carmina*, elegije, epigrame, ekloge, ode, jambe i hendekasilabe.

Stojanović također piše u žanru prigodnice i nastavlja tu tradiciju. Može se reći da je on kao latinistički pjesnik za svoje vrijeme bio rijetkost, a možda i jedan od posljednjih koji su pisali na latinskom. Tome u prilog govore njegove pjesme obrađene u ovom radu, a koje potječu s kraja 19. st. Pjesme pjesničkim oblikom pripadaju u *carmina*, a nose ove odrednice: *carmen*, *dedicatorium* i *epistola gratulatoria*. Narativna su oblika, pisane u heksametru te su po opsegu, temama i strukturi vrlo slične. U njima se isprepliću prošlost i sadašnjost, mitske i stvarne osobe, antički i biblijski motivi. Ono po čemu se Stojanović razlikuje od svojih prethodnika je to da se u njegovim pjesmama češće nego u njihovim

¹⁵ A. Haler, *Novija dubrovačka književnost*, Zagreb, 1944., str. 196.

¹⁶ Podaci su preuzeti iz V. Vratović, *Hrvatski latinizam i rimska književnost*, Zagreb, 1989.; I. Bratičević, *Latinsko prigodno pjesništvo u Dubrovniku u 19. st.*, *Latina et Graeca*, 8, 2005., str. 15-29.; M. Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb, 1961.; I. Galić-Bešker, *Latinsko prigodno pjesništvo sjeverne Hrvatske u 19. st.: fond prigodnica u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici* (doktorska disertacija), Zagreb, 2010.; D. Novaković, *Latinske pjesme Tita Brezovačkog u Dani hvarskog kazališta: hrvatska književnost uoči preporoda*, Split, 1997., str. 344-372.

javljaju motivi iz privatnog života. Time se iz pjesama, koje su ujedno i slike njegovih različitih raspoloženja, puno saznaje o njemu i njegovim stavovima prema prošlim i sadašnjim vremenima te zbog toga adresat, koji je glavni lik pjesme, ponekad pada u drugi plan.

3. OPIS RUKOPISA 356/II, 555, 824 ZNANSTVENE KNJIŽNICE U DUBROVNIKU¹⁷

3.1. RKP. 356/II ZKD

Pjesma Ivana Stojanovića u rukopisu 356/II ZKD nosi naslov *In occasione quinquagesimi anni sacerdotii reverend(issimi)i d(omi)ni d(omi)ni Matthaei Vodopiv episcopi Ragusini Joannis Stojanović canonici carmen*. Pjesma datira iz 2. pol. 19. st. Napisana je na šest stranica formata 29,3 x 20,7 cm. Rukopis je u dobrom stanju. Pjesma je vjerojatno autograf, a rukopis je krupan i nezgrapan. Naslov je ispisan drugom rukom (osim riječi *Carmen*), rukom prepisivača Stjepana Tomaševića koji je i pri dnu prve stranice dodao jedan vjerojatno ispušten stih (*Altius, e Pario quam quodvis marmore bustum*) i u 10. stihu unio jednu korekciju. Pjesma počinje stihom: *Tam raro mihi scribenti, solitoque pedestri*, a završava Horacijevim stihom: *Carmine Di Superi placantur, carmine Manes*. Nakon toga pod naslovom *Notae* slijede autorove bilješke koje objašnjavaju označena mjesta u tekstu. Pjesmu je sam autor objavio 1890. u vlastitoj nakladi.

U omotu u kojem je rkp. 356/II nalazi se još deset svežnjića koje su napisale razne ruke: 356/I – latinska prigodna pjesma Beninja Albertinija; 356/III – autograf Rafa Radelje; 356/IV – Radeljin prijepis Liepopillijeve elegije; 356/V – autograf Rafa Radelje; 356/VI – latinski epigram Bernarda Zamanje s prijevodom na talijanski te latinski epigram i talijanska parafraza epigrama Junija Restija kao odgovor na Zamanjin; 356/VII – latinska pjesma; 356/VIII – autograf nepoznatog autora; 356/IX – tri pjesme Bernarda Zamanje; 356/X – više pjesama; 356/XI – prigodna pjesma.

¹⁷ Opisi su preneseni iz kataloga *Rukopisi Znanstvene knjižnice Dubrovnik* (rukopise obradili: Stjepan Kastropil, Matija Bete), Dubrovnik, 1997., str. 75-76, 125, 170.

3.2. RKP. 555 ZKD

Pjesma u rkp. 555 nije Stojanovićev autograf. Zapisana je na 27 stranica bilježnice formata 15,9 x 10 cm. Stranica ima 16 redaka. Rukopis je lijep, nešto širi, pravilan, nagnut u desnu stranu. U sasvim je dobrom stanju. Na prvoj stranici nalazi se naslov *Josepho Marčelić illustrissimo et reverendissimo episcopo Ragusino Joannis Stojanović canonici cathedralis Ragusinae dedicatorium anno 1894*. Druga stranica je prazna, a na trećoj, ispod rimskog broja I, počinje prvi odjeljak stihom: *Vos, Superi, ferte auxilium! Vos ducite verba*. Na 14. stranici nalazi se VII. i posljednji odjeljak koji završava stihom: *Dixi, et sat dixi, Superi! Vos sistite carmen!* 15. stranica je prazna, a na 16. nakon naslova *Ad notam* slijede bilješke, objašnjenja pojedinih izraza i mjesta koja su u tekstu obilježena brojevima 1-21. Završetak bilježaka je na 26. stranici riječima: *...quod mihi restat solo spes vaga*. Zadnja, 27. stranica je prazna. Pjesma je tiskana 1894. u Dubrovniku u tiskari D. Pretnera.

3.3. RKP. 824 ZKD

Pjesma u rkp. 824 je autograf. Napisana je na 10 stranica formata 34 x 21 cm. Na prvoj stranici nalazi se naslov *Ad reverendissimum p. Aloysium Uccellini ministrum provincialem Provinciae Rhagusinae Franciscanae in occasione ad episcopatum consecrationis reverendissimi Francisci Uccellini epistola gratulatoria Joannis Stojanović canonici Rhagusini 1894*. Druga stranica je prazna, a na trećoj počinje pjesma stihom: *Mira oculos, animumque meum, et sincera voluptas*. Pjesma je podijeljena na osam odjeljaka, obilježenih rimskim brojevima I-VIII. Zadnji odjeljak nalazi se na 8. stranici i završava stihom: *Excipiat mea vita Deus! Vos plaudite amici!* Nakon pjesme, pod naslovom *Ad notam*, slijede bilješke do 10. stranice. Pjesma je izašla u tiskanom izdanju 1894. iz tiskare D. Pretnera u Dubrovniku.

4. INTERPRETACIJA PJESAMA

4.1. PJESMA VODOPIĆU

Pjesma se sastoji od 115 heksametara i nosi naslov *In occasione quinquagesimi anni sacerdotii reverend(issimi)i d(omi)ni d(omi)ni Matthaei Vodopici episcopi Ragusini Joannis Stojanović canonici carmen*. Kao što sam naslov kaže, autor je pjesmu napisao prigodom 50. godine svećeništva dubrovačkog biskupa i svog prijatelja Mata Vodopića. Kako je Vodopić zaređen za svećenika 1840., može se pretpostaviti da pjesma potječe iz 1890.

Adresat ove pjesme, Mato Vodopić, rođen je 13. prosinca 1816. u Dubrovniku.¹⁸ Pučku školu i gimnaziju završio je u rodnome gradu, a u Zadru je upisao filozofiju i teologiju. Godine 1840. zaređen je za svećenika. Kao župnik službovao je četiri godine u Dubrovačkom primorju, dvanaest godina u Konavlima, gdje je obavljao i učiteljsku službu, te dvadeset i dvije godine u Gružu. 1879., pošto je imenovan kanonikom dubrovačkog stolnog kaptola, morao se preseliti u Stari grad, iako je svoje posljednje godine želio provesti u Gružu. Kad je 1882. imenovan biskupom, čuvši vijest molio je da ga oslobode te dužnosti, jer se smatrao odveć slabim i nedostojnim te časti, ali ju je ipak morao primiti. Umro je 13. ožujka 1893. u Dubrovniku.

Vodopić se bavio književnim radom. Važnija su mu djela: pjesma *Razgovor pastierski*, novele *Marija Konavoka*, *Tužna Jele*, *Robinjica*, *Na doborskim razvalinama* te *Gjenvrija* koju nije dovršio jer mu biskupska dužnost nije ostavila dovoljno vremena.

Vodopić je skupljao i bilježio narodne riječi i fraze, te lijep skup poslao Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu za njezin Rječnik. Znamenita je i njegova zbirka narodnih imena bilja i životinja – taj je popis sakupio u narodu po dubrovačkoj okolici, Primorju i Konavlima. Tu zbirku imena bilja poklonio je Jugoslavenskoj akademiji i njome se okoristio Šulek pri sastavljanju *Jugoslavenskog imenika bilja*. Također je proučavao dubrovačku floru i sastavio ogroman herbarij koji je dijelom darovao dubrovačkom muzeju.

¹⁸ Izvori za podatke o Vodopićevom životu i književnom stvaralaštvu su: *Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb, 2002.; J. Bersa, *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik, 2002.; V. Lozovina, *Dalmacija u hrvatskoj književnosti: povijesni pregled regionalne književnosti u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri: (800.-1890.)*, Zagreb, 1936.; *List dubrovačke biskupije*, br. 12, god. XVI., Dubrovnik, 1916.; *Slovinac*, br. 27, god. V, Dubrovnik, 1882.

Struktura pjesme je jednostavna, sadrži uvod, monodiju i završetak. Po uzoru na antičke autore Stojanović na početku pjesme zaziva Muzu od koje traži inspiraciju, a zatim se obraća adresatu pjesme. U uvodnim stihovima pjesme (1-7) nalazi se invokacija: autor se obraća Muzi koja ga nagovara da sastavi poslanicu tj. pjesmu, iako on običava pisati u prozi (*Tam raro mihi scribenti, solitoque pedestri / Continuo sermone loqui, meditata canoro / Mnemosinae Nata instas nectere epistolio*). Nadalje, kaže da ga inače nikakva ljubav prema pisanju na to ne bi mogla natjerati, ali ipak ga taj poseban dan, tj. 50. obljetnica Vodopićevog svećeništva, potiče da njemu koji je već pohvaljen (*jam Laudato*) dodijeli novu hvalu (*nova munera laudis*) – naime, Stojanović mu je, kako svjedoči u jednoj od bilježaka uz stihove, posvetio pjesmu i u doba kada je imenovan biskupom.

U stihovima 8-19 autor se prisjeća vremena kada je, *quamvis nostra in commoda peccans* – pod čim vjerojatno misli na naporan put, često odlazio u grušku crkvu gdje je služio Vodopić. Ondje ga je, nakon odslužene mise, Vodopić poučavao koje se srodne, a koje strane riječi koriste u našem narodu, misleći pritom na govor stanovnika Slavonije, Hrvatske i Dalmacije. Kao što je već spomenuto, Vodopić je skupljao usmenu građu, rijetke i lijepe riječi, poslovice, rečenice, pjesme, te je za Kurelca i Jugoslavensku akademiju priredio fraze karakteristične za dubrovačku okolicu.¹⁹ Nadalje, Stojanović se divi djelima Vodopića i smatra kako će slava i dražest njegovih djela biti trajna i dugovječna. To izražava stihom: *Altius, e Pario quam quodvis marmore bustum* (st. 19), koji asocira na Horacijev: *Exegi monumentum aere perennius* (Hor., *Carm.* III, 30). Nakon toga, pjesma prelazi na malo tužniji ton (st. 20-29). Stojanović se čudi da Parke već nisu Vodopiću prekinule niti života budući da su ga mučile bolesti još otkako je postao svećenik (*Ast quo tempore pastoralis te infula textit, / Inque gregem patrium quo sedula cura momordit / Tantum morborum Te acies scelerata fatigat*). Koristi metaforu o pastiru koji čuva svoje stado, metaforu uobičajenu za prigodnice upućene biskupima. Vezujući se na bolesti, u 25. stihu kaže: *Inde tui causa mea plena est pagina luctu*.²⁰ Naime, prema Bersi, Vodopić je za prvih godina svećeništva u Gružu obolio od astme. Liječio se, no unatoč tome bolest se s godinama pogoršavala. K tome mu je, odmah po imenovanju za biskupa, i vid jako oslabio zbog mrene.²¹ Stihovima *Musa! Rhagusæ ingentia cur decrescere*

¹⁹ Prema V. Lozovina, *nav. dj.*, str. 246.

²⁰ Taj stih je prerađen stih Marka Faustina Galjufa napisan prigodom smrti njegova prijatelja Luke Stullija, a glasi: *Tota Ragusino plena est mea pagina luctu*. Stih je pronađen u *A perpetua onoranza del dottor Luca Stulli di Ragusi: Prose e versi*, Bologna, 1829., str. 78.

²¹ J. Bersa, *nav. dj.*, str. 250, 254.

monstras / Ingenia, illacrimans passis gemebunda capillis? (26-27) Stojanović iskazuje svoje žaljenje za prošlim vremenima i znamenitim autorima Dubrovnika kojih ima sve manje.

Stihovi 30-53 govore o Vodopićevoj pobožnosti. Premda je on tada već slab i iznemogao, ne može se reći da je to samo zbog starosti i proživljenih godina, već i zbog njegove predanosti svećeničkom životu. Citirajući Juvenala u 31. stihu, *Et propter vitam vivendi perdere causas?* (Iuv., *Sat.* VIII, 84), Stojanović želi reći kako Vodopić nije živio beznačajnim životom već je njegov smisao pronašao u pobožnosti. Posvetio je svoj život krepostima, pjesništvu i mudrosti koje su povezane s uputama kršćana i Aristotela. Naime, Stojanović kaže da genij, duh zaštitnik koji odvraća od zla, crpi snage jedino u plemenitih naravi, te da Heraklitova i Aristotelova škola to potvrđuju. I Heraklit i Aristotel su, postavljajući načela mudrosti, tražili odgovore od svoje naravi. U idućim stihovima prepoznaju se pjesnikovi poticaji i ohrabrenja. Prošlo je pedeset godina kako je Vodopić postao svećenik i kako služi misu, te je svugdje bio poznat i znamenit po svojoj velikoj pobožnosti. Budući da svećenički život nosi sa sobom mnogo odricanja, Stojanović ga hrabri da podnese žalosti tijela i duše i tegobe biskupskog života. Tako će još više porasti njegova pobožnost da će mu se činiti da sam Bog silazi s nebesa kako bi bio prisutan kod njegovih zavjeta, te će Vodopić tim plamenom pobožnosti obnoviti Ilijino čudo²² tj. učvrstiti vjeru naroda.

Nadalje, Stojanović se prisjeća vremena kada je upoznao Vodopića. Tog dana je išao s roditeljima u crkvu i ondje ga vidio kako služi na oltaru. Njega i Stojanovićeve roditelje povezao je običaj druženja (*usus consuetudinis*). Stojanović moli za blagoslov biskupa i za to da više ne bude onih koji će ga optuživati i zlobnim jezikom tvrditi da u njemu postoji nešto bezumnoga što se često zapali od nadahnuća (*Sit male nequam, si extat adhuc, quicumque protervus / Comprimit innocuum me, lingua quive maligna / Asserit, in me quidnam insani, exlegis inesse / Natura, quod saepe stupendo ferveat æstro!*). Ti se stihovi (60-64) odnose na Stojanovićevo vladanje u crkvi koje mu je stvaralo neprilike. Svećenici su se tužili biskupu na njegovu prekomjernu ekscentričnost, glasnoću, razmahivanje, a biskup Vodopić uzalud ga je molio da se toga okani. Žaleći Stojanovića kojega su zadesile takve neugodnosti, Vodopić se trudio da ga postavi u gradski kler i čak

²² Ilijinu žrtvu na Karmelu progutao je oganj s neba, čime je obratio srca izraelskog naroda i dokazao da je Jahve jedini istiniti Bog.

ubroji u biskupe. Kako je i gore rečeno, Vodopić ga je 1883. zaista pozvao u grad i postavio za kanonika stolne crkve.²³

Toga dana, na 50. godišnjicu svećeništva, mnogi prijatelji su došli čestitati Vodopiću. U stihovima 78-108 Stojanović nabraja koga se sve može pronaći među njima: one učene u vjerskom nauku; vješte u umijeću govorenja; one koji su se uzdignuli u kojemgod umijeću; one koje već krasi slava, a ipak spremne okušati se u latinskoj, hrvatskoj ili talijanskoj pjesmi; zatim dvojicu Stojanoviću jednakih zvanjem, ali na višoj dužnosti, koje predanost u vjerskim obredima povezuje s ljubavlju prema pobožnosti: kanonika (*unus Cathedralis honori incumbit*) i rektora crkve sv. Vlaha (*patrium circa altare assidet alter*); onoga koji je rođen na Korčuli i koji pruža veliku radost (*Quot gaudia præbet et ille / Quem Nigra etsi Corcyra ast animo edidit album*), vještog u pisanju proze i stiha; tu je i onaj koji brine za naraštaj u domovini i nove mladice klera; onaj vješt učitelj u muzičkom umijeću u kojem narod vidi sliku kreposti i pobožnosti; zatim onaj povjeren Vodopiću kojeg bolesnog zadržava šumovita obala Trstenog i koji je čitao svete knjige i Vergilijeve pjesme te bilježio osobite riječi; onaj izvrsna uma, ugodna glasa, jednostavne rječitosti, kojem slavenska vila nadahnućem potiče um, a razboritost narav.

U posljednjih šest stihova Stojanović iskazuje želju da Vodopić bude sklon onome što mu je napisao, te da pročita i pohvali njegovu pjesmu kad bude imao vremena i ako ga dira ikakva briga za njega. A da mu ugodni, na to će Vodopića nagovoriti posljednji, ujedno i Horacijev stih: *Carmines Di Superi placantur, carmine Manes* (Hor., *Epist.* II, 138).

U pjesmi, osim već gore navedenih citata, može se pronaći još ponešto odjeka antičkih autora, poput: Horacija (*amor scribendi*, 4: *Serm.* II, 10; *divite vena*, 104: *Ars poet.* 409), Vergilija (*infula textit*, 20: *Aen.* II, 430; *foedere certo*, 34: *Aen.* I, 62), Stacija (*animi luctus*, 47: *Theb.* XII, 237), Marcijala (*Nestoris annos*, 72: *Epigramm.* V, 58, 5), Lukana (*silentia rumpit*, 90: *Phars.* VI, 729), Ovidija (*expedit illi*, 92: *Fas.* II, 591) i Juvenala (*vox blanda*, 104: *Sat.* VI, 197).

Sve tri pjesme popraćene su autorovim bilješkama i komentarima koji pomažu u shvaćanju pojedinih dijelova pjesme ili se njima proširuje kontekst određenog dijela pjesme. U ovoj pjesmi u osam bilježaka na latinskom, talijanskom i grčkom jeziku autor

²³ O tome piše J. Bersa, *nav. dj.*, str. 263-264.

donosi objašnjenja pojedinih izraza u pjesmi, zatim nekoliko Paravijinih stihova, te citate iz Aristotela, Plutarha, sv. Ambrozija i Temistija o Heraklitu.

4.2. PJESMA MARČELIĆU

Pjesma nosi naslov *Josepho Marčelić illustrissimo et reverendissimo episcopo Ragusino Joannis Stojanović canonici cathedralis Ragusinae dedicatorium anno 1894.* Stojanović ju je napisao prigodom imenovanja Josipa Marčelića dubrovačkim biskupom 1894. koji je na tom mjestu zamijenio Vodopića.

Josip Marčelić rođen je 23. ožujka 1847. u Preku na otoku Ugljanu.²⁴ Nakon osnovne škole stupio je u sjemenište u Zadru, a potom ondje završio i teologiju. Zatim je pošao na viši bogoslovni studij u Beč, gdje je obranio doktorat. Zadarski nadbiskup Maupas imenovao ga je 1873. profesorom Novog zavjeta, te crkvenog prava i povijesti, a zatim i rektorom Bogoslovije. Papa Lav XIII. imenovao ga je 1893. naslovnim biskupom tanskim i predao mu na upravljanje Kotorsku biskupiju, a 18. svibnja 1894. imenovao ga je dubrovačkim biskupom. Godine 1899. dogradio je i suvremeno opremio sjemenište osnovano 1851., a 1901. pokrenuo je "List dubrovačke biskupije". Napisao je niz poslanica, od kojih su posebno važne: korizmena iz 1915., u kojoj se osvrnuo na kulturnu povijest grada Dubrovnika; korizmena iz 1916., u kojoj je s teološke strane progovorio o ratu; te prigodna poslanica iz iste godine, u kojoj govori o dubrovačkom zaštitniku sv. Vlahu, u povodu šesnaest stoljeća od njegove mučeničke smrti. Godine 1920. utemeljio je redovničku družbu *Kćeri milosrđa*. Istaknuo se u borbi za glagoljicu i kao pisac teoloških studija. Umro je 31. kolovoza 1928. u Dubrovniku.

Pjesma je kompozicijski podijeljena na 7 dijelova. Na početku 160 heksametara duge pjesme Stojanović upućuje molbu Bogu (koristi izraz *Superi* po uzoru na antičke autore) da mu pomogne napisati poslanicu koju treba poslati Marčeliću (*viro nobis modo nomine noto*) kojeg slavi čitava Crkva i domovina (*Depullata ecclesia cui patria adsociata / Spirituali connubio fert florea sarta / Pimplaeis jugibus lecta.*). Stojanović koristi metaforu *depullata ecclesia* (crkva koja je skinula crninu) vjerojatno zato što je više od godinu dana crkva bila bez biskupa. Naime, Marčelićev prethodnik Mato Vodopić umro je

²⁴ Osnovni podaci o Marčelićevu životu potječu iz Z. Grijak, *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera*, Zagreb, 2001.

u ožujku 1893., a Marčelić je imenovan biskupom u svibnju 1894. Stihovi 6-25 opisuju kako Marčelić ulazi u crkvu i zauzima biskupsku stolicu, gdje je ugled već postavio mnoge biskupe kiteći ih slavom, a okupljeni ljudi prate ga pljeskom i govore zavjete za biskupa. Okuplja se mnogo ljudi koji ga slave i koje veseli što mogu zasjedati na svetom skupu i prisustvovati tom događaju. Nadalje, Stojanović se pita zar on jedini neće biti prisutan i jedini neće nositi parnaske darove tj. napisati pjesmu, te kaže kako mu Jadran ipak nije, kao Beočanima, toliko otupio um da ne bi mogao pisati pjesme.

Drugi dio pjesme autor započinje Marcijalovim stihovima: *Vade salutatum pro me, liber; ire juberis / Sic licet excuses te "qualiacumque leguntur"* (Mart., *Epigramm.* I, 70). Dakle, Stojanović šalje pjesmu kako bi u njegovo ime prenijela pozdrave i čestitke. Metaforom izraženom u stihovima *Pieridum evita cantusque chorosque sororum. / Quid tibi cum Cirrha quid cum Permesside lympa / Per vacuum ferri?* (28-30) želi reći da knjiga ne mora biti pisana uzvišenim stilom, već je dovoljna dražesna jednostavnost i stih da izrazi svoju misao. Ne želi koristiti uzvišene riječi, osim onoliko koliko dostaje da se knjiga ne bi učinila neukusnom. Kaže da bi je želio objaviti budući da se on tom knjigom izdvaja od drugih zbog toga što ne traži prvo mjesto i spreman je natjecati se u pjesmama i biti pobijeden. Knjiga treba izraziti ono izvučeno iz dubine srca i time bodriti svećenika. Neka Marčeliću poticaj bude to što se Stojanović i dalje često bavi pisanjem, premda je već u poodmaklim godinama i premda mu starost oduzima naviku i ugled.

U stihovima 45-77 Stojanović govori kako nema više onu odvažnost kao kad je bio silovit, bez straha, krepak u srednjoj dobi i kad se isticao snagom. Kad je boravio na obali Omble koja je prikladna za nauke, odvažan je svojevolumeno srljao u improviziranje stihova (*non meditata carmina*). Napisao je mnogo toga zbog čega se možda kaje, no tada ga je to veselilo jer je uz pomoć tog ugodnog napora zaboravljao na brige i na mnoge stvari koje je pretrpio, a za koje kaže da ih je potrebno prešutjeti. Budući da je mrzio "grimiz i urese" svoga doba, za njegovo pisanje su neki govorili da je to brbljanje dostojno nedotjerane Subure i tu njegovu ludost tj. pisanje smatrali zločinom. Stojanović kaže da štogod njegovo pisanje jest, ipak želi da Marčelić poslanicu pročita ljubaznim izrazom lica. A ako Marčelić pjesmu ne može obraniti od kritičara, neka je ostavi moljcima da je pojedju kako ta gomila kritičara ne bi ustala protiv njezinog autora i izazivala ga tvrdeći da je njegova pjesma pomiješana sa šalom. Kaže da će kritičari u njegovim pjesmama pronaći bilo što zbog čega bi ga mogli napadati, kao i Mom, bog smijeha, koji je, budući da nije mogao na

Veneri naći ništa što bi ismijao, pa da bi bar nešto rekao, naveo sandale. No, Stojanović smatra da je pravedno ono rečeno ponekad pomiješati sa šalom, te citirajući Marcijala u 76. stihu, *Infanti melimella damus fatuasque mariscas* (Mart., *Epigramm.* VII, 25), na koji se nadovezuje i 77. stih: *Abnegat experientia vitae mellea dicta*, želi reći da zbog proživljenih stvari i svjestan okolnosti u kojima živi ne može u svojem pisanju koristiti samo pozitivne i lijepe riječi.

U četvrtom dijelu pjesme (78-93) Stojanović se osvrće na latinski jezik kojim je pisana knjižica koja treba bodriti Marčelića. Taj jezik, koji nije podložan smrti, koji je posrednik svetih obreda, dostojan božanstva, koji uveseljava grčke i rimske Muze i drag nekoć slavnim ljudima Dubrovnika, vječno će živjeti. Tim slavnim ljudima, koji su živjeli prije Stojanovića i u sretnijem vijeku, kaže da hvalom ne može povećati slavu koju su stekli jer nije dovoljno dobar pjesnik (*Non ego sum tanti, qui possim laude superba / Illis addere quidquam, o docta Ragusa, decoris*). Ovdje se prepoznaje topos skromnosti u kojem autor izražava nedoraslost stvaranju pjesme. Ono što veseli i Dubrovnik i njega jest to da su za njima ostala znamenita djela koja su izbjegla zaborav smrti. Ono o čemu će dalje pjevati neka potakne znamenite duše da se raduju stečenoj pobjedi i nekadašnjim boljim vremenima.

Naime, u sljedećim stihovima (94-112) Stojanović se osvrće na trenutno, bijedno stanje Dubrovnika, žali za prošlim vremenima i starim običajima koje Dubrovnik više ne poštuje i ne čuva. Uspoređuje Dubrovnik s tijelom koje je nekada bilo lijepo, a onda je postalo ružan leš domovine. Nadalje, cijeli grad ispunjava ružan smrad nesloge. Ne zna koja ih je novina dotjerala do dna, no to ne može biti njihova nesloga jer ona nije nova stvar već je svima poznata još od davnina. Ne želi se previše zadržavati na toj, njemu bolnoj, temi te taj dio pjesme završava stihom: *Hujus causa transvola, Musa, haec praepete passu!*

Šesti dio pjesme (113-146) započinje izražavanjem želje za povratkom mira i zazivanjem božice mira. Autor žali što Marčelić nije došao u grad kad je u njemu vladao mir i ljepše doba. Moli Boga da čuva biskupa koji svoj život provodi u pobožnosti i koji je uvijek pristupačan narodu. Nadalje, obraćajući se Marčeliću, potiče ga da kletvama potjera i da se ne obazire na one pisce koji na sve izbacuju otrov i koje na djela tjera srdžba. U stihovima 123-128 Stojanović opet uspoređuje Dubrovnik s već raspadajućim tijelom te kaže da je Marčelić taj koji može pomoći da se od grada očuva ono vrijedno što je od njega

ostalo, kako bi budućim naraštajima ostala bar sjena imena i nijemi spomenici. Želi mu da ga na životnom putu i u radu prate ljubav, pobožnost, dražest i ljupkost. Budući da je Marčelić mudar i razborit čovjek koji poznaje običaje svojih predaka, s pravom ulazi u crkvu kao biskup. Njemu neka Parka dugo vuče zlatnu nit života i neka dođu božanska djela koja zaslužuje. Bog neka ga čuva ovom gradu do Nestorovih godina i pomaže tom novom građaninu.

U zadnjem dijelu pjesme Stojanović kaže da je Marčelić još bio dijete kad je on već postao svećenik, a evo sada je Marčelić biskup, a on živi kao onaj kome je život dodijao i kome će mladi biskup sahraniti kosti. U životu mu preostaje još jedino nada, no on se pomirio sa svojom sudbinom kakva god da bude, a Marčeliću želi da živi sretno.

Ova pjesma dokazuje da je Marčelić Stojanoviću bio, kako sam kaže na početku pjesme, *vir modo nomine notus*, jer iz nje ne saznajemo gotovo ništa o samom adresatu.

Za razliku od druge dvije, ova pjesma nije Stojanovićev autograf i ima podosta prepisivačkih pogrešaka. Jesu li te pogreške nastale zbog toga što prepisivač nije dobro poznao latinski jezik ili je pred sobom imao takav predložak, može se samo nagađati. Pjesma se sastoji od 160 heksametara, a 2 se stiha, čitaju li se po pravilima klasične prozodije, ne uklapaju u heksametarsku shemu. To su: 62 (*Exaratum. Non vana hic sub imagine rerum*); 148 (*Non incognitus appare uti signa mathesis*). Autor vješto u stih i metar umeće neke slavenske riječi, poput *Velebit, Nevesinje, vila*.

U ovoj pjesmi nalaze se odjeci antičkih autora, ponajviše Marcijala (*audit vota deus*, 12: *Epigramm. I, 99, 5; parve liber*, 34: *Epigramm. I, 3, 1; cauta potestas*, 136: *Epigramm. XII, 5, 5*; uz preinake *Quid tibi cum Cirrha, quid cum Permesside lympa*, 29: *Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permesside nuda?*, I, 76, 11; *Parca tibi niveo trahat aurea pollice fila*, 140: *Ipsa tibi niveo trahet aurea pollice fila*, *Epigramm. VI, 3, 5*), zatim Vergilija (*si quid mea carmina possunt*, 19: *Aen. IX, 446; per vacuum ferri*, 30: *Georg. III, 109*), Katula (*nec reddere, nec nostras audire valebis voces*, 150: *nec missas audire queunt nec reddere voces*, 64, 164), Terencija (*oh factum bene*, 15: *Andr. 105*), Tibula (*non ego sum tanti*, 86: *Eleg. II, 6, 41; impia turba*, 108: *Eleg. I, 3, 70*), Lukana (*concessa potestas*, 23: *Phars. II, 76; impia turba*, 108: *Phars. III, 666*), Silija Italika (*ab alto pectore*, 40: *Pun. I, 685*), Horacija (*lege marita*, 97: *Carm. saec. 20*) i Klaudijana (*deforme cadaver*, 102: *In Eutrop. I, 38*).

Također postoje primjeri koji svjedoče da je autorov uzor na leksičkom planu bio i naš veliki epigramatičar Rajmund Kunić. S njegovim epigramima Stojanović je očito bio upoznat. Naime, neke njegove stihove je, doslovno prenesene ili adaptirane, koristio u svojoj pjesmi: *Laetitia in tanta nil mirans debita dicam*, 25: *Laetitia in tanta nil mirans; debita, dicam*, *Enc.* 165, 7; *Quod subit et vario discet et praecordia motu*, 39: *Quod subit et vario miscet praecordia motu*, *Sat.* 1396, 7; *Quod ego nostri fucum odi pigmentaque saecli*, 58: *Quod nostri fucumque odi pigmentaque saecli*, *Enc.* 137, 7; *Momus nil habuit Venerem quod carpere posset, / Diceret ut malus ergo aliquid, sandalia dixit*, 70-71: *Formosam vidit Venerem; quod carpere posset, / Momus et in toto pectore nil habuit. / Diceret ut malus ergo aliquid: Sandalia, dixit*, *Enc.* 204, 1-3; *Hunc, superi, servate urbi, pacalis olivae / Tempora non secus ac mitra Illi cingite fronde*, 118-119: *Hunc, Superi, servate urbi, pacalis olivae / Huic meritum sacra cingite fronde caput*, *Enc.* 129, 7-8.

Nakon pjesme slijedi dvadeset i jedna autorova bilješka na latinskom, talijanskom, francuskom i srpskom jeziku. Osim objašnjenja pojedinih izraza i mjesta (poput Saturnalija, Kire, Subure...) u njima donosi i sudove tuđinaca o Dubrovniku, citate u vezi s prošlošću i sjajem nekadašnjeg i bijedom suvremenog Dubrovnika. Tu se nalazi Marmontov citat iz 10. knjige njegovih memoara, odjeljak iz bečkih novina, bilješka Antonija Sorga i Enrica Rennera, zatim citati iz Biblije, Voltairea, sv. Augustina, Sundečića, Paravije, sv. Ambrozija.

4.3. PJESMA UCCELLINIJU

Pjesma nosi naslov *Ad reverendissimum p. Aloysium Uccellini ministrum provincialem Provinciae Rhagusinae Franciscanae in occasione ad episcopatum consecrationis reverendissimi Francisci Uccellini epistola gratulatoria Joannis Stojanović canonici Rhagusini 1894*. Upućena je Alojziju Uccelliniju (rodom s Lopuda, 1893.-1896. provincijal i provincijski vikar dubrovačke provincije sv. Franje)²⁵ prigodom ređenja njegovog nećaka, Frana Uccellinija, za kotorskog biskupa.

²⁵ J. V. Velnić (ur.), *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985., str. 848.

Frano Uccellini-Tice rođen je 2. kolovoza 1847. na Lopudu.²⁶ Gimnaziju je završio kod isusovaca u Dubrovniku, a teološke nauke u Zadru. Godine 1871. zaređen je za svećenika. Neko vrijeme bio je svećenik u Ošljemu, a zatim ga je zadarski nadbiskup pozvao u sjemenište gdje je imenovan duhovnikom. U zadarskom sjemeništu je 1876. postao profesorom na Katedri apologetike i specijalne dogmatike, a kasnije i upraviteljem. 1894. bio je imenovan kotorskim biskupom. Njegove zasluge za tu biskupiju bile su velike. Sav svoj intenzivni rad i svoje prihode upotrijebio je za odgoj klera, te je stekao veliko poštovanje u svojoj biskupiji.

Uccellini se istaknuo kao teolog, a poznat je i kao izvanredno obrazovan čovjek. Bavio se i književnošću. Za profesorstva u Zadru započeo je prijevod Danteove *Božanske komedije* pod naslovom *Divna gluma* u rimovanim desetercima. Nakon duga niza godina dovršio ga je i 1910. izdao u Kotoru. To je prvi cjeloviti stihovani prijevod *Božanske komedije* na hrvatskom jeziku.

Pjesma je kompozicijski podijeljena na 8 dijelova. Stojanović u prvom dijelu 144 heksametara duge pjesme kaže da su se okupili uzvanici kako bi Alojziju čestitali na proglašenju njegova nećaka biskupom, te da mu neki prijatelji žele čestitati pjesmom. Među njima je i Stojanović koji bi želio napisati jednostavnu pjesmu koja bi izrazila njegovu radost. Alojzijeva je radost pak tolika da ju se ne može opisati stihom, pa čak ni da je Stojanovića rodila sama Mnemozina kao brata Muzama. Stojanović objašnjava da ga na pisanje poezije tjera ta sretna prigoda i svečanost, te da se on, premda ima onih koji ismijavaju njegove spise i koji govore da treba otići na Antikiru, ne može okaniti te stare bolesti tj. pisanja, a i kad bi mogao, ne bi želio – *tanta est insania versus*. Smatra da je on pjesnik dostojan Paladine Atene te da je ismijavan i neshvaćen zato što je rođen u istrošeno doba. Stoga skriven na Grebenima²⁷ piše svoju pjesmu. U njegovoj pjesmi Alojzije treba biti barem djelomice spomenut. Ako učini takvu grešku da ga se na toj svečanosti ne sjeti, sam želi da mu Apolon više ne dopusti pisati pjesme i da produži odvratnosti ropskog života. Nadalje, ne znajući bi li pjevao tužnu ili sretnu pjesmu, odlučuje se okušati u obje.

²⁶ Podaci prema V. Lisičar, *Lopud: historički i savremeni prikaz*, Dubrovnik, 1931.; *Znameniti i zaslužni Hrvati : te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925.-1925.*, Zagreb, 1990.; I. Slamnig, *Hrvatska versifikacija: narav, povijest, veze*, Zagreb, 1981.

²⁷ Riječ je o Grebenima (Pettini), skupini otočića koji se nalaze u blizini poluotoka Lapada.

Drugi dio pjesme (29-47) Stojanović započinje citiranjem Marka Faustina Galjufa, jednog od najboljih dubrovačkih latinista u improviziranim pjesmama. Citirani stihovi (29-30): "*Quod fieret laudanda magis Fortuna videndo / Vix tolerandus Amor, nitide si vera videret*"²⁸, potječu iz jedne od Galjufovih *carmina extemporanea*. Stojanović kaže kako se pogani ljudi često povode za ovom izrekom, koju je opovrgnuo i razum i evanđelje, te da i kad nekome sudbina i marljivost dodijele darove, ipak je Bog taj koji sve to nadgleda i ostvaruje. Alojzije se brinuo za bratovog sina, odgajao ga je vođen ne samo ljubavlju već i razumom, te ga je još kao mladog sklonio od opasnosti onog vremena i svjetovnih stvari. Stojanović smatra da se Alojziju zbog te ustrajne brige treba iskazati čast, te da će se o njemu pripovijedati i širiti dobar glas i nakon smrti.

U sljedećim stihovima (48-73) nalazi se uobičajena slika za prigodnice – Stojanović iznosi adresatove zasluge i vrline. Kaže da čovjeka čine slavnim njegova djela, a ne porijeklo, te da je sretan onaj čovjek čiji je duh kroz život i na životnim raskršćima vodilo štovanje Boga. Takav čovjek, slavan po djelima i pun vjere, te zbog toga dostojan pohvale, bijaše Alojzije. Bio je franjevac, podnosio je razne brige i živio neustrašivo. Autor se prisjeća vremena kada su obojica živjeli na obali Omble ili na brežuljcima Šumeta, gdje su razgovarali i jedan od drugog mnogo naučili. Nadalje, Alojzije je svojim napornim i marljivim radom pomagao rođacima i subraći. U raznim opasnostima života i u nesigurno doba, kada su svugdje bjesnili i vladali grijeh, iskvarenost, častohleplje i zavist, držeći se vjere i ne mijenjajući način života, slijedio je svoj put. Svojim radom zaslužio je naslov upravitelja dubrovačke franjevačke provincije. Premda ju vjerojatno nije želio, ipak je obnašao tu dužnost.

Na početku četvrtog dijela pjesme (74-94) Stojanović citira Pentadija, kasnolatinskog pjesnika (3. st.?) epigrama i elegija²⁹: *Flos egomet quoque eram, "florem fortuna fefellit"*³⁰ (st. 75). Tom metaforom se osvrće na svoj život i sudbinu te smatra kako je i on nekoć bio dobar i pobožan čovjek, ali se s vremenom iskvario. Žali se na sudbinu jer ga nije učinila sličnijim Alojziju. O nevoljama svoga života Alojziju ne mora pripovijedati, jer je bio prisutan kao svjedok. U Stojanoviću postoji stalna borba kreposti i grijeha, te se

²⁸ Cijela Galjufova pjesma može se naći u *Giornale Arcadico di scienze lettere ed arti*, sv. LVI., srpanj, kolovoz i rujan 1832., Rim (nella stamperia del giornale Arcadico presso Antonio Boulzaler), str. 373.

(URL: <http://www.archive.org/stream/giornalearcadico56roma#page/n3/mode/2up>)

²⁹ D. Škiljan (ur.), *Leksikon antičkih autora*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996., str. 464.

³⁰ Stih jednog od Pentadijevih epigrama. Cijeli epigram može se pronaći u knjizi V. Thompson, *French portraits: being appreciations of the writers of young France*, Boston, 1900., str. 227.

(URL: <http://www.archive.org/stream/frenchportraits00thomials#page/n9/mode/2up>)

on uspoređuje s bakljom koja se ubija svojom vatrom jer je, kako Ivanišin donosi, bio razapet između šarenila svijeta i mogućnosti življenja života s jedne, i svojih dužnosti svećenika s druge strane.³¹ Što narod misli o njemu i koliko ga cijeni, kaže da najbolje pokazuje ova misao naroda: "*Cui bene res cessit sapiens est, cui male stultus*". S obzirom na sve događaje i nevolje, Stojanović smatra da se može okrenuti jedino Bogu, jer jedino vjera donosi utjehu duše i mir.

U petom dijelu pjesme (95-108) autor moli Alojzija da se sjeti biskupu preporučiti njega, domovinu i zajedničke prijatelje. Jedan od njih je i župnik Trstenog, kojeg je Stojanović običavao posjećivati i ondje pod sjenom visoke platane čitati Vergilija. Župnik je Franu u ribolovu često bio pratioc i njih su dvojica svake godine ujesen običavali pecati, te bi često pozvali i Stojanovića da im se pridruži za stolom i da uživa u darovima mora, Pomone i Bakha. Njima bi se pridružio i Talijan koji je bio učen vješto izraziti na svjetlu čiji god izgled. Riječ je o, kako autor objašnjava u bilješci, barunu Augustu Mayneriju, slavnom dagerotipistu.³² Stojanović ističe kako mu se nikada nije sviđao vlastiti izgled, ali sada mu se sviđa kakav god da jest jer je dovoljno lijep na slici.

Preostaje mu još da kaže nekoliko lijepih riječi o biskupu odnosno Franu (st. 109-125). Smatra ga sretnim čovjekom jer je ljubazan i dobronamjeran i zbog toga svima drag te jer ima um obdaren mnogim znanjima. Za njega se kaže da je *Sophiae Christique sacerdos*. Njegovi roditelji, ponosni na njegove časti tj. na to što je postao biskup, moći će se i nakon smrti kao sjene radovati čak i u Eliziju. Stojanović želi da se Lopud, Pracatov otok i Franovo rodno mjesto, za kojeg se vjeruje da je pomagao nimfi Kalipso, slavi elegijskim stihovima.

U sljedećim stihovima (126-132) Stojanović želi Franu da uvijek bude i radi kao dobar Kristov vojnik (*Ut Christi miles bonus usque labore* – ovo je prerađen stih iz Biblije, Druge poslanice Timoteju, koji glasi *Labora sicut bonus miles Christi Iesu*) i da u susjedni Kotor, gdje su običaji i spomenici roda Slavena, ponese kultove i genij Dubrovnika. Moli Boga da njemu, kojeg je odgojio mir, podari mir.

U posljednjem dijelu pjesme (133-144) Stojanović kaže da je izrazio svoje želje latinskim jezikom koji je puniji života od ostalih koji postoje kao živi. Traži da mu bude oprošteno ako u nekom dijelu pjesme nije dobro izrazio ono što je mislio. Pjesma završava

³¹ N. Ivanišin, *nav. dj.*, str. 40.

³² Barun Augusto Mayneri, slavni dagerotipist iz Torina koji se priženio u obitelj dubrovačkog vlasteoskog roda Đurđević. 1878. se oženio Magdalenom Đurđević, kćeri Ane i Saba Đurđevića.

tipičnom željom autora – Stojanovića bi veselilo da Frano njegovu pjesmu uzme u ruke, da je pročita vedra lica i da mu se sviđa. Naime, pjesma se ne treba svidjeti svima, već samo jednome, biskupu Franu Uccelliniju. Bog neka čuje njegove molitve, a okupljeni neka plješču.

Pjesma se sastoji od 144 heksametara, a od toga 5 stihova po pravilima klasične prozodije ne odgovara heksametarskoj shemi: 16 (*Enervi, uti nos, si esset generatus in aevo*); 28 (*Me modulari non secus ac avis Attica sylvis*); 58 (*Tempora, quibus olim unanimes viximus ambo*); 105 (*Adsociabatur nobis et Italus ille*); 123 (*Undique et circumfusi fluctibus oceani, quo*).

Što se tiče autorovog uzora na leksičkom planu, kao i u pjesmi upućenoj Marčeliću, i ovdje je to Rajmund Kunić. Stihovi preuzeti od Kunića su: *Facta virum clarant, non quaero quis pater illi, / Victor primus qui est in pulvere Olimpico equorum*, 48-49: *Facta virum clarant, mores, prudentia: natus / Unde sit, id vulgus viderit ac procerum / Pars vulgo haud melior. Non quaero quis pater illi, / Qui fugit in primo pulvere victor equus*, Mor. 279, 1-4; *Mirabar semper tacitus, quam es dignus honore!*, 52: *Mirabar, mecum et tacitus: quam dignus honore*, Enc. 38, 7; *Forma mihi numquam placuit mea, nunc placet hercle*, 107: *Nunquam forma mihi placuit mea: nunc placet, hercle*, Enc. 297, 1; *Qualiscumque est, sat pulchra est in imagine fixa*, 108: *Qualiscumque, satis pulchra est in imagine ficta*, Enc. 297, 3; *Heu! Furor est uni, quam cunctis velle placere*, 138: *Ah furor est uni, quam cunctis, malle placere*, Var. 30, 5.

Pjesma sadrži i odjeke antičkih autora: Ovidija (*sincera voluptas*, 1: *Met. VII*, 453; *temperat orbem*, 90: *Fas. IV*, 91; *munere Bacchi*, 104: *Met. IV*, 765; *fovisse Calypso*, 125: *fovisse Calypson*, *Ex Pont. IV*, 10, 13), Marcijala (*Cum tibi supremos Lachesis perneverit annos*, 43: *Cum mihi supremos Lachesis perneuerit annos*, *Epigramm. I*, 88, 9; *Ludit Nereidum docilis chorus aequore toto*, 124: *Lusit Nereidum docilis chorus aequore toto*, *De spect. 26*, 1), Terencija (*dicam aliquid*, 10: *Andr. 615*) i Stacija (*tanta est insania versus*, 14: *tanta est insania luctus*, *Silv. V*, 5, 23; *macte animo*, 133: *Silv. II*, 2, 95).

Ova pjesma također je popraćena autorovim bilješkama. Među sedamnaest bilježaka na latinskom, talijanskom i srpskom jeziku nalaze se objašnjenja pojedinih izraza, mjesta, komentari koji se odnose na osobe koje se spominju u tekstu. Tu su i citati iz Orbinija, Farlatija, Justusa Lipsiusa i Dositeja Obradovića.

Stojanović se u metrici, izrazu i stilu pjesama oslanja na rimske pjesnike, no najveći uzor na leksičkom planu nedvojbeno je Rajmund Kunić. S obzirom na količinu Kunićevih i mnogo manje Marcijalovih stihova u pjesmama upućenim Marčeliću i Uccelliniju, može se pretpostaviti da je Stojanović bio ljubitelj epigrama. Naime, i sam Stojanović kaže da je epigram najklasičnija i najukusnija pjesnička forma čiji sadržaj može biti satira, ljubavna pjesma, pobožna pjesma, epitalamij, nekrolog i moralna izreka te kako epigram "sužuje misao i mjeri riječi, koje bi misao baš točno izrazile: a to je klasicizam u pogledu ljepote".³³

³³ I. Stojanović, *nav. dj.*, str. 225-226.

5. ZAKLJUČAK

Ivan Stojanović, jedan od posljednjih autora koji je nastavljao tradiciju stvaranja na latinskom jeziku u Dubrovniku, osim što je u svojim prigodnim pjesmama zabilježio određena društvena zbivanja, također je prenio podatke o adresatima, a ponajviše o sebi. Pjesme ocrtavaju njegovu ličnost te njegov odnos i raspoloženje prema vremenu u kojem je živio, a koje je bilo daleko od njegovog klasičnog ideala i koje je u njegovim pjesmama izazivalo sarkastičan ton. U pjesmama se očituje i njegova svjesnost o nestajanju književnika koji su predstavljali klasicizam i stvarali dubrovačku književnost. Brojnim citatima kojima je popratio svoje stavove i neka ideološka opredjeljenja koja je utkao u pjesme ujedno je pokazao i svoju naobraženost i književne uzore. Iako pjesme nisu djela velike književne vrijednosti, vrijedne su kao svjedočanstvo dugotrajnosti književnog stvaranja na latinskom jeziku u Dubrovniku. Zahvaljujući njemu i njegovim suvremenicima koji su pisali na latinskom "Dubrovnik je bio jedno od zadnjih mjesta gdje su se ugasili plameni jedne velike europske epohe, epohe humanizma. A to je velika čast i za Dubrovnik i za hrvatski narod".³⁴

³⁴ A. Haler, *nav. dj.*, str. 199.

6. NAPOMENA UZ TRANSKRIPCIJU PJESAMA

Pisanje velikog i malog slova i interpunkcija je osuvremenjena. Slovne pogreške iz rukopisa, kojih je osobito bilo u rkp. 555, ispravljene su u bilješkama označenim malim slovima abecede. I to bez naznake ako su ispravke donesene prema tiskanim izdanjima, a s naznakom *corr.* ako su donesene samostalno. Autorove napomene kojima je popratio tekst smještene su ovdje također u bilješke, označene brojkama.

PRILOG: STOJANOVIĆEVE PRIGODNICE VODOPIĆU, MARČELIĆU I
UCCELLINIJU

In occasione quinquagesimi anni sacerdotii reverend(issim)i d(omi)ni
d(omi)ni Matthaei Vodopic episcopi Ragusini
Joannis Stojanović canonici

Carmen

Tam raro mihi scribenti, solitoque pedestri
Continuo sermone loqui, meditata canoro
Mnemosinae¹ Nata instas nectere epistolio. Etsi
Nunc me nullus amor scribendi cogere possit,
Attamen ipsa dies animum mihi et urget et addit 5
Ut referam jam Laudato² nova munera laudis
Et decet Illi aliquid mox, te inspirante, referre.

Oh utinam, ut prius, extarent Tibi et ardor, et aetas!
Assidue in me sola aliquid tua gratia posset!
Quamvis nostra^a in commoda peccans, ipse frequenti 10
Congressu Tua sollicitus modo tecta subirem,
Me simul, expletis divinis, rite doceres
Quæ cognata vocabula, quæ peregrina vagentur
Nostras per gentes æquali stipite natas.
Quarum Danubius decurrens præterit arva, 15
Occiduas vel quales Magna Croatia nutrit,
Possidet aut hæc Dalmatica ora Adriæ resonantis.
Qui lepores scriptis, et quæ gratia fandi,
Gratia, quæ numerosa Tuis stat in ordine chartis,
Altius, e Pario quam quodvis marmore bustum.^b
Ast quo tempore pastoralis te infula texit, 20
Inque gregem patrium quo sedula cura momordit,
Tantum morborum Te acies scelerata fatigat,
Ut mirum, si Parcæ immitis turba sororum
Non tibi solvissent fatalia stamina vitæ.
Inde tui causa mea plena est pagina luctu. 25
Musa! Rhagusæ ingentia cur decrescere monstras
Ingenia, illacrimans^c passis gemebunda capillis?
Sed quo me patrius nequidquam sustulit ardor

¹ Mnemosynæ Nata: Musa, filia memoriæ.

² Innuit ad carmen exaratum tempore instalationis episcopi.

^a Umjesto *nostra* rukom S. Tomaševića umetnuto je *valde*.

^b Ovaj stih, vjerojatno ispušten, dodan je rukom S. Tomaševića.

^c illacrimans] illagrimans (*corr.*)

Cum patriæ tantum restet vix nominis umbra?³

Quis dicet, Te nunc vili torpere veterno? 30

"Et propter^d vitam vivendi perdere causas?"

Te pietas virtutum mater suscipit alma

Quam comitantur Palladiæ artes, Castaliæque⁴

Cælestis pietas, quæ semper fœdere certo

Cristiadum^e, atque Stagyraei dictata maritat!⁵ 35

Nam genius (quem Græci "dæmon" nomine dicunt)

Solum vires ingenuis a moribus haurit:

Heracliti, et Socratis hoc schola nota fatetur.⁶

Moribus a propriis ergo responsa petebant⁷

Dictantes Sophiæ ambo claris dogmata Athenis. 40

Te vero pietate virum insignem undique dicunt.

En hodie quinquagesimum sol reddidit annum

Omnipotentem, a tempore, quo incipis esse sacerdos,

Quod per Te assidue Sanctissima Victima placat.

Quanta ergo pietatis debet gliscere flamma! 45

Sicca ut virgulta exiguo componimus igni,

Corporis, atque animi luctus ita collige acerbos.

Plurima pastoralis ad hoc fastidia vitæ,

Eja age, thuris ad instar ponens offer ad aram!

Tum tanta in Superos Tua item devotio crescet, 50

Omnipotentem ut continuo descendere credas,

Quo proprius sit præsens ad Tua vota, precesque,

Ceu Eliæ, pietatis flamma, monstra novares.

Incipiens memoris nunc mentis volvere fastos

Præsentem mensem, auroramque fuisse recordor, 55

Quando ad templa parentem cum comitatus utrumque

(Illos tecum junxit consuetudinis usus)

Te primum ministrantem vidi parvulus aræ.

Presbyteri ut gustavi olim munuscula libi,

³ Perchè all' afflitta rima, ed al flebil canto

Mi revochi mia un di diserta Musa?

Perchè piangendo avolta in bruno amanto

Ora mi mostri la gentil Ragusa?

Paravia

^d propter] proter

⁴ Αι Μουσαι, δια φιλαδελφιαν συν ταις □ρεταις, □ς ομου - ουσαι λεγονται.

Plutarchus

^e Christiadum] Cristiadum

⁵ Cum pietas virtutum omnium fundamentum sit.

S. Ambrosius

Των παντων □ αρχη ο □εος, πολλων των αρετων δε ευσεβεια.

Aristotiles

⁶ Τ□ □□ος του αν□ροπου εαυτου δαιμων εστι.

Temistius

⁷ Socrates ergo, interrogatus de questionibus variis philosophiæ solebat respondere "se debere primum interrogare suum daemonem, scilicet, suos mores et suam naturalem animi inclinationem".

Pontificis fructum mihi sic benedictio portet. 60
 Sit male nequam, si extat adhuc, quicumque protervus
 Comprimit innocuum me, lingua quive maligna
 Asserit, in me quidnam insani, exlegis inesse
 Natura, quod sæpe stupendo ferveat æstro!
 Tu miserans me plurima sic non digna ferentem, 65
 Multoque errantem per devia tempore, dum me
 Detinet Adriacas inter pulcherrima nymphas,
 Obvia quae^f ponto ventoso jungitur, Umbla,
 Dum vagor, atque alacri percurro littora saltu:
 In clero urbano subito me sistere curas, 70
 Atque etiam inter purpureum adnumerare senatum.

Auguret ut quisquis Tibi lætus Nestoris annos,
 Ista dies facit omnes conglomerare sodales,
 In quibus invenies tot doctos relligiosa
 Disciplina, totque peritos arte loquendi. 75
 Invenies plurimos etiam nunc qualibet cinctos
 Arte viros. Sunt, quos Latiam Illiryacamque paratos
 Aut Italam tentare lyram jam fama decorat.
 En nunc, quorum delector meminisse seorsim.

Sunt duo mî æquales titulo, officio potiores, 80
 Quos laudabilis in ritus solertia stringit
 Cum pietatis amore: unus Cathedralis honori
 Incumbit^g, patrium circa altare assidet alter.

Quantum me exhilarat,^g quot gaudia præbet et ille,
 Quem Nigra etsi Corcyra ast animo edidit album!^h 85
 Palladiæ quidquid possunt solaminis artes
 Afferre, exercere suetum, et pangere scripto,
 Culto sive stylo sua promat verba soluto,
 Sive metro illi quid dictet festiva Camœna.
 Candidus oh quoties mea stulta silentia rumpit, 90
 Cum mihi sive animum cura, aut aliqua abripit ira!

Expedit illi etiam merito bona dicere verba,
 Qui patriam sobolem, et cleri nova germina curat.

Nec te prætereo doctum in musica arte magistrum,
 Qui extas virtutis, nec non pietatis imago, 95
 Quid dudum populi communis opinio vulgat.

Præcipua Tibi nunc prece comendetur et ille

^f quae] que

^g Circum altare patrium assidet alter, scilicet est rector ecclesiæ S. Blasii.

^g exhilarat] exihalarat

^h album] ablum

Quem male firmum detinet arborea ora Canosæ,
Me spatiantem, qui mensa, tectoque refecit,
Alta sub platano mihi mollia dum otia duco 100
Sacra volumina secum, sive poema Maronis
Sæpe legenda ferens præstantia verba notabat.

Ac quid dicam de illo, cui ingenium geniale,
Vox blanda, eloquium simplex, cui divite vena
Slavica Vila agitat mentem, prudentia mores? 105
"Ah juvenem de te meritum sanum, incolumemque
Cujus habes præconia, serva, Sancte Joannes!
Inque dies, Te fiat clarior auspice, præsul!"

Hos omnes mecum memora ad solemnia missæ.

Da veniam scripto. Una mei laus carminis esto, 110
Cum vacua officiorum quandoque hora supersit,
Gratanter si hunc casu oculis festivus pererres
Parvum, si qua mei tangit Te cura, libellum.
Ut faveas, Flacci hexametrum suadere valebit:
"Carminibus Di Superi placantur, carmine Manes." 115

Josepho Marčelić illustrissimo et reverendissimo
episcopo Ragusino
Joannis Stojanović canonici cathedralis Ragusinae
dedicatorium
anno 1894

I

Vos^a, Superi, ferte auxilium! Vos ducite verba
In numeros, sicque exoriatur epistola forma
Nunc mittenda viro nobis modo nomine noto,
Depullata^b ecclesia cui patria adsociata
Spirituali connubio fert florea sarta 5
Pimplaeis jugibus lecta. Occupare cathedram
Ingreditur comitatus plausu templa sacerdos,
Gloria ubi quondam posuit, tantoque sacra vit
Pontifices meritos perlustrans lumine famae.
Eja, agite, adstantes! Quisquis nostrum pia ad aras^c 10
Thuricremas faciat donato praesule vota.
Audit vota Deus. Concurritur undique: fervent
Te celebrantes, quos Heliconis sacra sororum
Hactenus oblectant: populus festinat ad aras.
Oh factum bene! Io! Concordi dicite voce^d 15
Quam suave est hodie sancto hoc considerare coetu!
Dicite: quam dulcis nobis hodierna voluptas!
Gaudia ubi collecta simul sint, robore gliscunt.
Solus ego abdar? Nec, si quid mea carmina possunt,
Experiar? Nec dona feram Parnassia solus? 20
Num, mî adeo obtusam mentem ferus Adria? Numquid
Ut Boeotia,² profert haec Epidaurica tellus?
Quin potius mihi, si qua foret concessa potestas,
Davidico vellem prolata adjungere plectro.
Laetitia in tanta nil mirans debita dicam. 25

^a vos] nos

¹ Pullae vestes viduarum indumenta vocabantur. V. C. S. Vincentius Lirinensis, Disputatio adversus haereticos C.V.

^b depullata] depultata

^c aras] astra

^d voce] voces

² Boeotes, scilicet Thebani, habebantur ut imbelles ingenio. Unde antiquum adagium "Boeotica mens" Graeci Thebanos arguebant, quod non haberent illustres viros, exceptis Pindaro et Epaminonda et Pelopida.

II

Vade salutatum^e pro me, liber; ire juberis
 Sic licet excuses te "qualiacumque leguntur".
 Pieridum evita cantusque chorosque^f sororum.
 Quid tibi cum Cirrha,³ quid cum Permesside lympha
 Per vacuum ferri? Satis esto gratia simplex, 30
 Sat mandare metro meaque sententia surgit:
 Indignum reputo altisonantia carpere verba.
 Sufficiat tibi, si non forte videris ineptus.
 Parve liber, vellem te significare, quod exsto
 Omnibus et large facilis, vincique paratus 35
 Ausu in quolibet, et si quis contendere vellet
 Mecum affamine seu fastoso, carminibusve.
 Est aliquid quaenam memorari, et dicere aperte,
 Quod subit et vario discet et praecordia motu.
 Fare, liber, tantum quod ab alto pectore traxi. 40
 Tu modo sic dices, sic pontificem alloquere: actum^g est
 De me difficilis vitae ultima fila trahente,
 Qui tamen impellor non raro ludere chartis,
 Etsi adimat mores nomenque annosa senecta.

III

Non eadem mihi nunc pulchra illa audacia, quando 45
 Fervidus, impatiensque morae, et formidinis expers,
 Cum media florens aetate, et robore praestans,
 Per sex me tunc lustra tenente volubilis Umblae
 Littore arundineo studiis aptissimo amoenis,
 Non meditata audax in carmina sponte ruebam. 50
 Multa equidem emisi stultus, fors poenitet, ast hoc
 Delector solum, secretas quippe labore
 Haud injucundo quaesivi fallere curas.
 Multa equidem passus, quae non memorare necesse est,
 Et sese praebere velut qui hausere papaver.⁴ 55
 Sunt qui me insanum aestu^h et libertate Decembri⁵
 Futire ajunt tantum incomptaⁱ digna Suburra.⁶
 Quod ego nostri fucum odi pigmentaque saecli,

^e salutatum] salutatem

^f chorosque] cohorque

³ Cirrha vertex monti Parnassi. Permessis, parvus fluvius, qui nascitur ab Helicone monte prope Boeotiam, sacer Musis. Idem est ac dicere: quid prosunt sublimia carmina?

^g actum] aetum

⁴ Quod haustum somnum et oblivionem produxit.

^h aestu] aesto (*corr.*)

⁵ Romae in festis Saturnalibus, quae mense Decembri fiebant, servi gaudebant libertatem coram dominis quidquid dicendi et libere agendi. Innuiter aurea aetas sub Saturno, quando omnes homines erant aequales.

ⁱ incompta] incoppta

⁶ Suburra erat vicus prope Romam, ubi habitabant varii furfuris incolae.

Idcirco nequeo aptari cuicumque placere.
Haec mea summa insania pro scelere undique fertur. 60
Quidquid est, leni vultu bonus accipe scriptum^j
Exaratum. Non vana hic sub imagine rerum
Pieriis ludunt aures insomnia^k formis,
Nec Venus, aut Veneris puer Idalio^l improbus arcu,
Sed nonnullis^m auditu durissima dicta. 65
Si vero vides defendi haud posse, relinque
Blattis scripta malis latebrosa in sede voranda,
In me nec grex censorum consurgat iniquus,
Ut prius, et mea clamans sale aspersa lacessat.
"Momusⁿ nil habuit Venerem quod carpere posset, 70
Diceret ut malus ergo aliquid, sandalia dixit."⁷
Annosus nunc composito si vivere ritu
Urbano cogor, si strepens turba fatigat
Garrula, si modo passim provocat unus et alter,
Salis, fas est, dicta aliquando aspergere mica. 75
"Infanti melimella⁸ damus fatuasque mariscas."
Abnegat experientia vitae mellea dicta.

IV

Alloquor en te Romulea lingua hocce libello,
Quae vivit, donec^o Capitoli immobile saxum
Christi Evangelium cum Petri sede tenebit. 80
Aeternum vivet non turpi obnoxia letho,
Sacrorum fida interpret, ac Numine^p digna,
Qua delectantur Graiae, Latiaeque^q Camoenae,
Cara Ragusae quondam illustribus, ordine longo
Qui nos praecessere viri aevo prosperiori. 85
Non ego sum tanti, qui possim laude superba
Illis addere quidquam, o docta Ragusa, decoris.
Extabas primum brevi circumdata^r muro
Tot gaudens superesse tuos post^s funera natos,
Qui effugere atrae consueta obliviam mortis, 90

^j Quidquid est, leni vultu bonus accipe scriptum] Quidquid est, leni vultu accipe scriptum

^k insomnia] insonnia

^l Idalio] Itatio

^m nonnullis] nonnullis

ⁿ Momus] Monus

⁷ Hi duo versus sunt Martialis. Momus deus risus, primum visa Venere non habuit quid in ea veluti Dea censurare posset, et objurgavit ei accessoria, scilicet calceamenta.

⁸ Melimella sunt poma melle cocta. Mariscaesunt ficus sine sapore (conditum). Hoc hexametron est Martialis.

^o donec] donec

^p Numine] Numina

^q Latiaeque] Latiaeque

^r circumdata] circumdata

^s post] post

Arte Minervae illos asservante, Aonidumque.
Salvete aeternum, et parto gaudete triumpho,
Illustres animae! Species nova pressior urget.

V

Dalmata tellus, Slavorum non ultima gentis,
Desine jam priscos jactare, Ragusia, mores! 95
Quaenam mutavit Erinnys^t qua incolae in unum,
Hospitio sese sociando lege marita
Graecae⁹ exornabant Charites, et Slavica Vila?
Eheu! A quo tempore lamentabilis Echo
Velebicî ejulat haud infra montes Nevesigne,¹⁰ 100
Sed varios saltus diversis questubus^u implet,
Et tunc occisae patriae est deforme cadaver¹¹
Factum corpus, quod pridem formosius omni
Apparuit spectanti juxta dogmata vatium,¹²
Qui dicunt mortem placido similem esse sopori, 105
Quo obrutus, intuitu pulcher qui est, pulchrior^v extat.
Ex tunc obscoenus vapor omnia compita replet¹³
Dissidorum, per quae pascitur impia turba.

^t Erinnys] Erimys

⁹ (Aus der Wiener Zeitung, Dalmatinische Reiseskizzen N. 246-247): “Chi entra in Ragusa, pieno ancora delle impressioni della vita dalmata si avvede ben presto che egli si trova sopra un campo di remota civilizzazione, e sentesi circondato da una coltura, che gli viene incontro da ogni dove.”

(Note alla storia di Ragusa del duca Antonio Sargo. Litteraires Perceptions)

“Si riconoscevano i Ragusei come nella letteratura, così nelle fattezze, esser un misto delle forme greche, che son gaje e raggianti, colle slave che son robuste e snelle. Dalle costumi, dalle forme, del corpo trasparivano il vigore e le grazie grecho-slave dello spirito.”

(Dalle memoriae di Marmont duca di Ragusa Libro X 1808.-1809.)

“Non si è mai veduto un paese più beato, più prospero per industria ed agiatezza... La di lui educazione dava loro una slevatezza, un tuono, certe maniere, certi tratti delle grandi città...”

Questa era la felice popolazione, a cui noi siamo andati a togliere bruscamente la pace, la prosperità. Il loro carattere è di non serbare mai rancore agli individui, che sono gli agenti della loro sventura. Io loro mostrava sommi riguardi, ma io non poteva render loro quello che essi aveano perduto.”

¹⁰ Velebicî et Nevesigne montes sunt positi ut symbola duarum factionum, quibus dividuntur Slavi actuali politica.

^u questubus] quaestubus (*corr.*)

¹¹ “Ragusa morì ai 3 Giugno 1808. per mezzo di un terribile fiat del conquistatore... E da quel momento cessò esistere nella storia del genere umano” (Dagli schizzi di viaggio di Enrico Renner, traduzione dal tedesco).

¹² Poetae dicunt, pulchras facies per aliquod tempus post mortem induere aliquam pulchritudinem praestantiorum. Dicunt etiam, jucundum esse spectare formosum aliquem quando dormit. Hoc videtur confirmare Sacra scriptura in Cantico Canticorum (C.8.v.4) Sponsus, quo magis delectetur intuitu sponsae, dixit: “Adjuro vos, filiae Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.”

^v pulchrior] pulcherior

¹³ Hic innuitur, Ragusam transisse status morales.

I Status vitae floridae praeteriti seculi.

II Status pulchritudinis post mortem, quam induunt etiam corpora materialia, ut supra diximus. Enimvero post amissam civilem libertatem manebant cultura propria, mores et usus vivendi proprius ecc. ecc.

III Haec omnia nunc radicitus excisa efficiunt, ut hodie sit in statu moralis putrefactionis.

Nescio quae novitas nos nostrarque adegit ad imum.
 Dissidia est nostra antiquis jam fama notabat.¹⁴ 110
 Pristina decantare aeterna est naenia^w victis.
 Hujus causa transvola, Musa, haec praepete passu!

VI

Jam veniat Pax fausta! Redi o pulcherrima^x Divum!
 Ah utinam melior Te amor ad nos paxque cieret!
 Tu faciles aditus populo, tu mollia perge 115
 Pectora supplicibus praebere, et fervidus insta
 Tendere quo pietas, quo te Tuus advocat ardor.
 Hunc, Superi, servate urbi, pacalis olivae
 Tempora non secus ac mitra illi cingite fronde.
 Tu sceleratam diris scribarum urge cohortem 120
 In cunctos solitam^y calamo eructare venena,
 Prout rabies, vel caeca illorum factis pellit.
 Unam in formam jam putrescens collige corpus
 Urbis nostrae, quae nunc vindice crimina avorum
 Continuo poena¹⁵ luit: avulsa alliga membra, 125
 Ut sospes, si non vivum, maneat simulacrum;
 Donec fata sinent, sint saltem nominis umbra,¹⁶
 Et muta ignavae soboli monumenta futurae.
 Cura a sedula ad actus quando ubicumque vocaris,
 Te Charitas cum nodosa Pietate¹⁷ sequatur, 130
 Gratia sanctificans^z et suavis turba Leporum;
 Cetera contingent divino munere passim,
 Hinc mores sine labe, hinc vis et Relligionis
 Permulcet mentes hominum, populumque per omnem
 Copia largifero effundit sua munera cornu.¹⁸ 135

¹⁴ “Voulez vous examiner a fond tous les gouvernements jusque aux dernieres dissension de Raguse?”
 (Voltaire Dialog XXIV entratien VI)

^w naenia] menia

^x pulcherrima] pulcherima

^y solitam] solita

¹⁵ (S. Augustinus de Civitate Dei, lib XXII, c. 6) “Civitatibus mors ipsa poene est, quae videtur a poena singulos vindicare. Itaque nullus interitus est rei publicae naturalis, ut hominis, in quo mors non modo necessaria est, verum etiam optanda persaepe. Civitas autem cum tollitur, tunc deletur, exstinguitur.”

“Vaj udesu! nijesi li

“Sit pokorom Dubrovnika,

“Tog Slovinskog Elikona

“Tog Slovinskog miljenika?”

(Sundečić)

¹⁶ ... or che i fati

Non lasciano a Ragusa altro che il nome. (Paravia Sonetto all' I. S. E. G.)

¹⁷ Nodosa plena nodis, quia jungitur cum omnibus virtutibus “cum pietas virtutum omnium fundamentum sit”
 (S. Ambrosius, Expos. Psalm. 118)

^z sanctificans] sactificans

¹⁸ “Quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis.” (Mattheus Q. VI v. 33)

Cum tibi sit Sophiae par forma et cauta potestas,
 Maxima virtus cum sit mores nosse suorum,
 (Nunquam est, parte una audita, sententia justa)¹⁹
 Jure tuo veneranda ergo pete^A limina templi. 140
 Parca tibi niveo trahat aurea pollice fila,
 Divina veniant opera quaecumque mereris.
 Vos, igitur, Superi, huic terrae servate per annos
 Nestoreos, ipsumque novum succurrere civem
 Non prohibete boni! Nondum sensere sat omnes
 Auxilium praesens, et amicae munera dextrae. 145
 Multa licet tulerit jam praemia, plura supersunt.

VII

Nobis quid melius quam te cognoscere²⁰ primum?
 Non incognitus appare uti signa mathesis,
 Cognita quae exhibita in quovis problemate solvunt. 150
 Tunc nec reddere, nec nostras audire valebis
 Voces. Me prorsus fateor nil tale merentem.
 Cum tu vagita infans vix primaeva dedisti,
 Esse comes crucis coepi simul, atque sacerdos.
 Vivo en vitae pertaesus Te praesule quinto,
 Qui mi condet praestans aetate ossa sepulcro. 155
 Inter caetera pulcherrimum^B est, quod Graecia finxit,
 Pandora²¹ vas, cujus Spes fundum occupat imum.
 Fiat de me quidquid erit: Tu vive beate!
 Desinat ingenium fervere metri ubere vena^C:
 Dixi, et sat dixi, Superi! Vos sistite carmen! 160

¹⁹ (P. D. Bourdaloue 4 dimanche après pâques)

“Le superiers sans jugement temeraire ont droit de ragarder tous ceux, qui les approchent, comme autant de seducteurs, qui se font une politique de les trompere, qui ne leur representent les choses, que sons les apparences, et leurs intèrêts, et qui seraient bien fâchés, que le maitres fussent plus éclairés qu’il ne le sont.”
 Superiores sine periculo incurrendi in judicia temeraria habent jus judicandi omnes, qui eos circumdant, ut seductores, qui habent intentionem eos decipiendi, et qui omnia illis repraesentant sub speciebus, quas amor vel odium vel utilitas quaelibet propria subministrant, qui confuderentur, si superiores essent plus illuminati de statu rerum, quam sunt.

^A pete] parte

²⁰ Ut in problemate mathematico ignotum x solvitur per numeros cognitos propositos, sic hic innuitur, hominem ignotum moribus et tali natura posse evadere, quali sunt ii nobis cogniti, qui eum quotidie circumdant.

^B pulcherrimum] pulcherrimus

²¹ Fabulatur, Pandoram (donum universale) missam fuisse in terram a Jove Optimo Maximo cum vase cooperto, in quo continebatur farago omnium bonorum et malorum. Homines, invito Jove, vas aperuerunt, a quo ex tunc diffusa sunt in terram omnia bona et mala. Spes occupabat fundum vasis. Haec fabula innuit peccatum originale, scilicet gustatum fructum scientiae boni et mali. Innuitur etiam, quod mihi restat solo spes vaga.

^C vena] mea

Ad reverendissimum p. Aloysium Uccellini
ministrum provinciam Provinciae Rhagusinae Franciscanae
in occasione
ad episcopatum consecrationis
reverendissimi Francisci Uccellini
epistola gratulatoria
Joannis Stojanović canonici Rhagusini
1894

I

Mira oculos, animumque meum, et sincera voluptas
Aggreditur. Cunctorum, qui tibi plaudere gestant,
Fervet amica cohors numeris expromere verba.
Ast ego, quem rerum delectat gratia simplex,
Vellem, quae late niteant, intexere sarta 5
Floribus ingenii, et quidquid sapientia suadet.
Ut sunt, fingi non possunt tua gaudia versu,
Pierio si Mnemosines in vertice mater¹
Aoniis germanum memet fuderit ipsis.
Dicam aliquid: pepulit me ad id haec occasio laeta; 10
Quamquam, risu qui sunt nostra lacessere scripta
Assueti, Anticyram^a me tendere saepe juberent;²
Quod minime possum veterem deponere morbum,
Nec volo, si possem: tanta est insania versus!
Palladiis vates ridetur dignus Athenis, 15
Enervi, uti nos, si esset generatus in aevo.
Ecce opus abditus in saxoso Pectine ponti³
Aggredior. Mihi prolixo jam carminis ordo
Surgit: jam venit Phoebus, venere sorores.
Sis memorandus iisce meis in parte libellis; 20
Namque tui si non meministi fastoso hodierno
Festo, ultra numquam aspiciat me Phoebus Apollo,
Neque ad Castalios fontes accedere sinat,
Servilis semper ducam fastidia vitae.
Utrum nunc querulas impellere pectine chordas 25
Questubus obbligor, an laetus cantare suave?^b
Utrumque experiar concentum: sicque juvabit
Me modulari non secus ac avis Attica sylvis.⁴

¹ Mnemosines est Mater Musarum (Memoria).

^a Anticyram] Antycira

² Antycira insula locus quo mittebantur insani mente.

³ Caepi exarare versibus hanc epistolam habitando per unum diem et unam noctem in scopulo dicto "ai Pettini" vulgo "na Grebenima".

^b suave] soave (*corr.*)

⁴ Luscinia (Slavić) dicta Philomela erat quondam uxor Theraei regis Atticae mutata a diis in lusciniam, ideo dicta "avis Attica".

II

"Quod fieret laudanda magis Fortuna videndo⁵
Vix tolerandus Amor, nitide si vera videret" 30
Saepe profanos oblique haec proverbia ducunt,
Quae jam diruit et ratio ipsa, Evangeliumque.
Nam Deus auctor adest, eventus temperat omnes,
Quando sors alicui simul atque industria felix
Omnia contulerint certatim munera passim. 35
Hoc licet omnibus istud sanis experiri in te:
In natum fratris fueras non coecus amore,
Sed ratione modo actus in illo vera vidisti.
Troica Dardanius cum Pergama cingeret ignis,
Sustulit Aeneas genitorem; a fratre nepotem 40
Tu aetate in prima e violento gurgite saeculi.
Eja! O pro curis quantum est tibi plaudere nobis!
Cum tibi supremos Lachesis perneverit annos,
Ut cessent curaeque, catenatique labores;
Narrabitur de te, referat quod murmure fama. 45
Cur haec tam longis verborum ambagibus ultra
Prosequor? Expedit haec meliori exprimere rithmo.

III

Facta virum clarant, non quaero quis pater illi,
Victor primus qui est in pulvere Olimpico equorum.
Felix, cui Superûm deducit cura per omnem 50
Vitae curriculum, et vaga per divortia mentem!
Mirabar semper tacitus, quam es dignus honore!
Mundum et sese spernere, sperni spernere scisti,⁶
Et scisti Assisinatis vilem inducere saccum
Se super, et curas varias perferre volebas. 55
Vixisti intrepide rerum omni ambage relecta.
Et memini, tacitusque fremendo saepe revolve
Tempora, quæis olim unanimes viximus ambo
Umblae in ripa, vel Juncheti collibus altis,
Audit ubi nullus quae mutua verba locuti, 60
Plurima ubi nobis nullo sunt docta magistro.
Raro e germine sylvestri florere viretum
Conspicimus; tu fructus, certa et floscula dabas,
Namque tuis potuisti fructibus auxiliari
Agnatos, tecum et Francisci foedere junctos, 65

⁵ Fortuna et Amor duo dii a poetis et pictoribus exponuntur oculis bendatis.

⁶ Sententia, quae ducit ad moralem perfectionem, frequenter usurpata a S. Philippo Neri:

Spernere mundum,
Spernere semetipsum,
Spernere neminem,
Spernere se sperni.

Divo haerens omni in vario discrimine vitae⁷
 Nec cultum mutans, nec vivendi rationem,
 In praesenti non ita suescunt ancipiti aevo,
 Quo error, risus, mollities, fallacia, livor,
 Torva supercilio ambitio baccantur ubique,
 Ridiculis ut sint plenissima pulpita mimis.⁸
 Nunc opera divina te quamvis fugientem
 Francisci moderari coetum denique cerno.

70

IV

Quam mala, dissimilis tibi, me sors junxit, ut essem!
 Flos egomet quoque eram, "florem fortuna fefellit",
 Tetra meae memoretur cur angustia vitae,
 Hujus cum tibi contigit, ut spectator adesses?
 Saepe cothurnos nunc quoque personatus amare
 Sat tragicos, tamen ut scurrilis Roscius exto.⁹
 In me habet alternos virtus, vitiumque triumphos,
 Et mens, proh labor! Aeterno sic vertitur orbe,
 Sicque Ixionius non est mihi fabula gyros.¹⁰
 Exto ut taeda, suo quae sese funerat igne.
 Esse homines canibus similes, (latrare videmus
 Omnes si audierint unum), quam saepe probavi!
 At quanti exstimor, haec vulgi sententia monstrat:
 "Cui bene res cessit sapiens est, cui male stultus"
 Hic status, haec rerum facies miseranda mearum.
 Quas igitur spectem nisi magni Numinis aras?
 Nam Deus aspicit arbiter, istum et temperat orbem,
 Et mea propitius deliria plurima transit.
 Relligio istud habet pulchrum^c, quod sola levamen
 Est animi, atque quies, quam non praecepta Platonis
 Unquam, neque Epitecti confert dogma severi.

75

80

85

90

V

Pontifici patriam et nos commendare memento,
 Communes et amicos. Extat maximus ille,¹¹

95

⁷ Scilicet S. Francisco de Assisio. Enimvero per totam vitam discurrens huc illuc, et spiritualem curam animarum gerens, semper ordini seraphico adhaerebat, nec unquam illi venit in mentem in clerum secularem transire.

⁸ Pulpitum dicebatur locus ubi fiebant scaenicae repraesentationes.

⁹ Roscius erat celeberrimus comicus sub Augusto. Hic usurpatur pro quocumque comico. Scilicet ego, qui perferro multos eventus lamentabiles, nihilominus exto natura facetus, et aptus ad omnium risum provocandum.

¹⁰ Ixion rex Tethalus rota revolutus in inferis eo quod nubes adamavit credendo esse illas Junonem maximam dearum.

^c pulchrum] pulcrum (*corr.*)

Cujus tecta subire solemus, dein^d platani altae,
 Virgilium evolventes, et sedere sub umbra,
 In piscatu illi gratus comes, et moderator;
 Namque agere e pelago pavidos in retia pisces, 100
 Aut piscem tremula salientem ducere seta,
 Dum esset uterque quotannis autumnalibus horis
 Suetus, saepe invitarunt me adsistere mensae,
 Sicque frui ponti, et Pomonae, ac munere Bacchi.
 Adsociabatur nobis et Italus ille¹² 105
 Cujusvis doctus bene luce exprimere vultum:
 Forma mihi numquam placuit mea, nunc placet hercle
 Qualiscumque est, sat pulchra^e est in imagine fixa.

VI

Restat, verba tuo ut nunc Pontifici bona dicam.
 Felix! Tanta capit quod praemia, sed mage felix 110
 Quod comis, facilisque, et miro cuncta lepore
 Spargit. Notitiis illi est mens praedita multis,
 Dicitur et merito Sophiae Christique sacerdos.
 Euge! Parentes vivos felix extulit aura:
 Hi genitores sunt genitorum de agmine rari. 115
 Illorum post mortem percitae honoribus umbrae
 In divino etiam Elysio gaudere valebunt.
 Extollatur et aeternis elegis Elaphites
 Insula Prazzati patriae tam cognita fastis,
 Vatibus ac Slavis notissima amore Mariae.¹³ 120
 Quondam est currere gens vada ponti docta carinis.
 Insula consurgit tacitis et sanctior umbris,
 Undique et circumfusi fluctibus oceani, quo
 Ludit Nereidum docilis chorus aequore toto.
 Creditur illam nympham olim fovisse Calypso. 125

VII

Eja! Eja! Ut Christi miles bonus usque laboret,¹⁴
 Conspicuosque ferens cultus, geniumque Rhagusae
 Ascrivii ad montanam nobis finitimam oram;¹⁵

¹¹ R. P. Radovanović parochus Cannosae, qui mihi amicitia junctus saepe cum neo-sacrato episcopo Francisco Uccellini piscabatur, in Insula Media eum adeundo.

^d dein] ibi

¹² Baro Augustus Mayneri celeberrimus dagherotypista ex Italia.

^e pulchra] pulcra (*corr.*)

¹³ "Maria de Lopud et ejus amores" thema speciale poetarum nostrae serbo-croaticae nationis. De Maria de Lopud extat etiam dramma italicum.

¹⁴ Epistola II ad Timotheum c. 2.

¹⁵ De libro M. Orbini pagina 297.

Sunt hic Slavorum mores, monumentaque gentis.
 Barbariem urbs cultura nostra, manu arcuit illa.¹⁶ 130
 Pacem, Vos Superi, pacem date pacis alumno:
 Pacem Divorum munus quis laudet abunde?

VIII

Macte animo! Vota expressi mea vividiori
 Cunctis, qui exstant vivaces, sermone latino.¹⁷
 Parce meae si qua peccarunt parte Camoenae, 135
 Ne respondeat audax, quae intus multa volutat,
 Menti carmen. Sed cunctis hoc non placet. Esto.
 "Heu! Furor est uni, quam cunctis velle placere"
 Sicque legas persuasus de me fronte serena,
 Quod mea, nec juste quos odit, pagina laedit. 140
 Haec utinam placeant oculo subjecta fideli,
 Contigerit nostrum Praesul si forte libellum!
 Nunc desideriiis loquimur sine voce loquentes.
 Excipiat mea vota Deus! Vos plaudite amici!

Cattaro detta Ascrivio fù posta in capo al golfo Rizonico ora detto di Cattaro. Secondo Plinio fù città dei Romani antichissima, la quale, come scrive Baldassar Spalatino li Romani chiamavano Ascrivio, et li terrazzani di quel luogo: Gurdovo. Mario Nigro al 6 libro della geog. per autorità di Plinio la chiama: Degurto. Credo, che questo nome traesse da un fiume a lui molto vicino, il quale ancor oggi è chiamato Gutdich. Alcuni dicono, che sia fondato da alcuni popoli di Sicilia detti Ascri. Questa città fù espugnata l'anno 860 dagli Agareni di Cartagine sotto capitani Saladin, Saba e Calfus, che espugnarono Budua e Rosa, e buttarono a terra Ascrivio, e saccheggiando partirono alla volta di Rausa. Quelli di Ascrivio dopo fabbricarono un novo castello, e cominciando dal mare abbracciarono una parte delle radici del monte Clouco detto Loftin, e chiamarono questo nuovo castello Ascrivio. Gli Ungari poi per la Bosna scorrendo distrussero Cattaro città della Bosna, il qual Cattaro vien detto oggi Bagnaluca secondo Gerardo Rudingero al libro 2. Allora Nedor, Miroslov et Vuksan ed altri notabili fuggirono da Cattaro della Bosna a Risano per fabbricar un forte. Questo udendo quei di Ascrivio li pregaron venir da loro, e viver uniti. Questi Bosnesi si accontentarono, ma dissero, che volevano, che la nuova città si chiamasse Cattaro (da Cattaro, o Bagnaluca di Bosna). Quelli non vollero, ma poi dice il Salonitano a persuasione del loro vescovo si contentarono di gettar le sorti con qual nome si dovesse la città chiamare, e venne la sorte ai Cattarani Bosnesi. Onde da quell tempo fù chiamata Cattaro lasciato il nome antico di Ascrivio e Gurdovo.

Ex Farlati pagina 427.

Initia episcopatus incognita sunt. A nono ad undecimum saeculum duos tantum episcopos habeo, eosque anonyms. Sub exitum saeculi undecimi incipiunt N. N. episcopus Cath: 877. N. N. episcopus anno 1033. Grimaldus episcopus anno 1090.

Principio subditi metropolitae Salonitano, postea Spalatensi. Saeculo nono transierunt Catharenses episcopi sub metropolita Diocleae. Dioclea eversa remigrarunt sub ditionem Spalatensem. Postea arhiepiscopi Antibariensis. Postea transierunt ut suffraganei ad arhiepiscopum Ragusinum. Demum saeculo duodecimo attributi fuerunt Metropolitano Bariensi usque hodie.

¹⁶ Sicut Ragusa sua cultura longe arcebat barbariem finitimam, ita Catharus armis longe a finibus eam profligabat. Justus Lipsius in epistola 17 anno 1585 scribit "Te tenet Rhagusium nobilis res publica, quae litteris, et artibus barbariem a nobis finitimam arcet".

¹⁷ Gdje nema latinskoga jezika, tu nema ni života.

7. POPIS LITERATURE

- Bersa, Josip: *Dubrovačke slike i prilike*, Dubrovnik, 2002.
- Bratičević, Irena: *Latinsko prigodno pjesništvo u Dubrovniku u 19. st., Latina et Graeca*. 8 (2005), str. 15-29.
- Ćosić, Stjepan: *Nacija u stranačkim ideologijama: primjer Dubrovnika potkraj 19. stoljeća*, Dijalog povjesničara 3, Zagreb, 2001., str. 51-65.
- Galić-Bešker, Irena: *Latinsko prigodno pjesništvo sjeverne Hrvatske u 19. st.: fond prigodnica u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici* (doktorska disertacija), Zagreb, 2010.
- Grižak, Zoran: *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera*, Zagreb, 2001.
- Haler, Albert: *Novija dubrovačka književnost*, Zagreb, 1944.
- Ivanišin, Nikola: *Dubrovačke književne studije*, Dubrovnik, 1966.
- Kombol, Mihovil: *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb, 1961.
- Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb, 2000.
- Lisičar, Vicko: *Lopud: historički i savremeni prikaz*, Dubrovnik, 1931.
- List dubrovačke biskupije*, br. 12, god. XVI., Dubrovnik, 1916.
- Lozovina, Vinko: *Dalmacija u hrvatskoj književnosti: povijesni pregled regionalne književnosti u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri: (800.-1890.)*, Zagreb, 1936.
- Novaković, Darko: *Latinske pjesme Tita Brezovačkog u Dani hvarskog kazališta: hrvatska književnost uoči preporoda*, Split, 1997., str. 344-372.
- Rukopisi znanstvene knjižnice Dubrovnik*, II, Rukopisi na stranim jezicima, Dubrovnik, 1977.
- Slamnig, Ivan: *Hrvatska versifikacija: narav, povijest, veze*, Zagreb, 1981.
- Slovinac*, br. 27, god. V., Dubrovnik, 1882.
- Stojanović, Ivan: *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900.
- Škiljan, Dubravko (ur.): *Leksikon antičkih autora*, Zagreb, 1996.
- Velnić, Justin (ur.): *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985.
- Vodopić, Mato: *Marija Konavoka* (s uvodnom raspravom prof. Marćela Kušara "O životu i radu Mata Vodopića"), Zagreb, 1893.
- Vratović, Vladimir: *Hrvatski latinizam i rimska književnost*, Zagreb, 1989.

Znameniti i zaslužni Hrvati : te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925.-1925.,
Zagreb, 1990.

Znanstvena knjižnica Dubrovnik, rkp. 356/II

Znanstvena knjižnica Dubrovnik, rkp. 555

Znanstvena knjižnica Dubrovnik, rkp. 824